

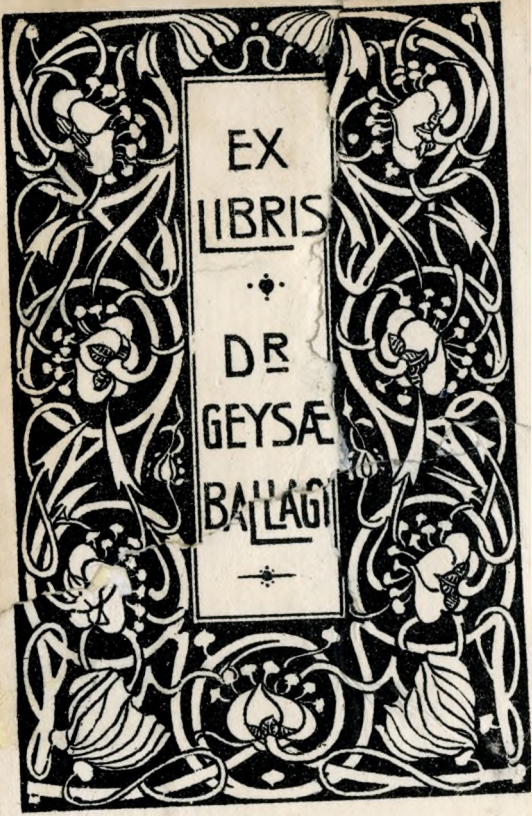

Politikai
röpiratok.

11.

EX
LIBRIS

DR
GEYSA
BALLAGI

- 1, 0010005854409 0
- 2, 0010005854416
- 3, 0010005854423
- 4, 0010005854430
- 5, 0010005854447
- 6, 0010005854454

1. Kunstszék. Zita Erőve Zetván. 1842.
2. Magyar nemzet sutt jövője. Fudita Korma Tura. 1860.
3. Politische Rückblicke in Bezug auf Kroatien. Von Emrich B.,
Zavit. 1861.
4. A kéndesek kéndise. Macciny Lajos. 1866.
5. Pártjaink feladata a választások után. Tolly Zetván. 1867.
6. A fivárosi törvény tárgyalása az országgyűlésen. 1872.

1

N E M Z E T I S É G

(JELENÜNK SZEMPONTJÁBÓL.)

1

I g a z í t á s.

25. lap 13 sor ha igen helyett: ha nem;

— — 15 sor s még helyett: ha igen.

11
82

2

NEMZETISÉG.

IRTA

✓
1.
GOROVE ISTVÁN.

Oh! my own beauteous land! so long laid low
So long the grave of thy own children's hopes
What is there wanting then to set thee free
Her sons may do this with one deed — Unite.
BYRON.

P E S T E N,

KAPHATÓ HECKENAST GUSZTÁV' S ÁLTALA MINDEN
HITELES KÖNYVÁRUSNÁL.

1842.

EMNETHÉG

DE BALLACI GÉZA.

BUDÁN, MAGYAR KIR. EGYETEM BETŰIVEL.

ÖZVEGY

G O R O V E L Á S Z L Ó N Ó

S Z Ü L E T E T T

R Á T Z M Á R I A M A G D O L N A

A S S Z O N Y N A K

K E D V E S A N Y Á M N A K

PROF. PASTORINO

ANNA MARIA BARBOLINI

4.

Neked anyám dolgozatim ez első szüleményét néked ajánlom; a gyermeket szülői kezek kísérik az élet pályára és e pálya vajmi különbféle; de a mezőnek, mellyen keresztül vonul a hazának kell lenni. Boldog kit véle a gyermekkor első éveiben üsmértetnek meg. Én e boldogok közé számítom magamat, és ezt felejthetlen atyám után örökre néked anyám köszönöm. — Itt az életpálya kezdetén hová szerető kebellem, nevelő kezekkel kísérel, itt vedd tanújelét annak, hogy célodat nem tévesztéd. Lásd, olvasd, győződj

meg, hogy szándékom volt haza eránti tartozati lerovását megkezdeni! és ha olvastad, és meggyőződted, fogadd édes érzelemmel és ez érzelemben, és tiédben hazám! találndja fel jutalmát fiad.

Pest 1841. aprilis 16án.

5.

E L Ö S Z Ó.

Én e munkát még a mult év végével kezdettem írni, később némelly egyéni viszonyaim félbeszakasztani kénytetének, s csak martius végével fejezhetém be. Két körülményt akarok ez által kiemelni. Egyiket, hogy a munka nyomtatása mostanig hatalmamom kívül állott. Másikat, hogy a most szőnyegen forgó kérdéseket ha tárgyalja is, de a szempont nem az, mellyből azok most vitatás alatt vannak. — Néze-
teim még akkor keletkeztek, midőn a mostani viták forrása még nem létezett.

Pest 1841. october 16án.

1841

...the ... of ...
...the ... of ...
...the ... of ...
...the ... of ...
...the ... of ...
...the ... of ...
...the ... of ...
...the ... of ...
...the ... of ...
...the ... of ...

1841

B e v e z e t é s.

Kik azt mondjátok, az átmenet korát éljük, — értitek-e az által, mintha hullámokon kelnénk ált, hogy a tulsó parton nyugalmat élvezhessünk? Ha igen, akkor nem vagyok véletek egy véleményben. És ti hazafiak, kik a külföldre mutattok ösztönt adni, a háladásra, vélitek, majd ha elérjük azt, kinyugosszuk az átalakulás kínjait? Ti is csalódtok. Jöttek doctrinák, jöttek rendszerek, és hosszú küzdelmek után életbe léptenek. Mi történt? Feltóluló vagyon, gazdagság mellett látunk kiáltó inséget; fényes csarnokokban hallunk egy két léptet s penészes üregekben rongyos tömegeknek pezsgő zaját. E kiáltó ellentét megtalálta apostolait, Sismondik, és Malthusok, Fourierek, és Owenek támadtak, és felkiáltának; a dolgok ismét nem jól vannak, a status végveszélynek indult. És így még az egyik mozgalom célját sem éré, midőn már egy másik kezdi a status rendszer idegeit átjárni. Mindezeket nyugottan szemléljük tőlünk irigylett nagyságu nemzetek

kebelén, és mi itt Europa szívében felejtettek mind e bajtól mentek vagyunk. De minden nemzetnek megadá a sors a küzdelmek anyagát. Egyik élteért, másik dicsőségeért küzd: egyik honja határait vjja vissza, a másik harczol, hogy a világ minden részeibe kiterjessze azokat. E küzdeésekből nem kis rész jutott nekiünk is. Nemzetiség, és alkotmány a kettő a jelszó, ennek javítása, amannak terjesztése. Amazért szorososan még nincs évtizede, ezért több mint félszázada, hogy harczolunk. És harczolnunk kell akár külső akár belső életünkbe tekintsiünk. Nyugotról csak messziről haljuk a hullámok zaját, tőle magas hérczek övedzenek el, mellyeknek szűkkeblei közt elhal a viszhang. Keleten egy épület roskadoz, s tárt nyiladékain az éjszak zivatarra jár, s megrázza alaphan — ugyan a zivatar, melly a hérczek közt ős erdeink tölgyeit is megmegtatja. Hol a menekvés? saját ereinkben. Bennünk, és szabadságunkban sok az erő, — ebben bizzunk. Harczolnunk kell érdekeink szapora kifejtéseért, s meggyógyul beteg nemzeti testiünk, pedig az egészség erő.

És ha én e béke-harczban egyetlen fegyvernek tartom az elvet „követeljük nemzetiségünk elfogadását egy felől, más felől nyujtsuk alkotmányunk jótéteményeit, még a diadalt nem vélem így biztosítottnak.“ Elfogom mondani mikint vélem e fegyvert forgatandónak, mikint az elvet a tementelen kérdésekre alkalmazandónak

IIa jövő nagyságunk eszközeit, mindegy, a világtörté-
 net régibb vagy újabb lapjain keressük: időt veszünk;
 ha feltalálni véltük: magunkat ámitók el. Mikint eddigi
 fenmaradása nemzetünknek sajátserü jelemmel bir; úgy
 sőt inkább még jövő fejlődésünk egészen eredeti, a kül-
 nemzetekétől eltérő történetet nyerend. Visszahozhatjuk-e
 az egyszerű erényt, mellyen az előkor népeinek nagysá-
 ga alapult, most, midön a statusszerkezetek a fénynek,
 kéjelmeknek nyujtanak legtöbbször anyagot? Megvolt a lo-
 vagkornak is nagysága; de felépítjük-e a romokat, el-
 panczélózzuk-e kebleinket, s vele sziveinket is újra?
 Nézzük a jelent. Nyugotot, és délt a szabadság lángoló
 vágyai izgatják. Éjszakon egy nagy kormány nemzetiségi
 sympathiakat teremt, s a vallásiakat ápolja, támogatja.
 Mellyik cselekvényt, mellyik rendszert fogadjuk el mi?
 Mi, kiket alkotmányunk annyi rendre, annyi osztályra
 eltagolt, és kik annyi vallásnak, annyi népelemnek va-
 gyunk részesei?

Némelly nézetek világosságba hozandják e kérdést.

Az emberek a szabadság felé hatalmas ösztön, ki-
 olthatlan vágy által vonatnak. Sok millio ezeknek száma
 hazánkban. Nemzetiségünkhez hasonló ösztön vonz — de

itt a szám nem hasonló. A szabadság hiánya naponkint fájdalomban nyilatkozik; a vágyak érette naponkint fellobognak. Nemzetiségünk elfogadása egy másik feláldozását, vagy az önmegtagadást kívánja meg. A szabadság működése sebes és erős; a nemzetiségé halk és már ezért is gyengébb. Amannak eredményei közelebb fekszenek; távolabb ezeké; innen van, hogy azokat könnyebben látjuk és értjük; ezek kétes fényben tűnnek elő, s benézni ebbe mindenki sem akar sem tud. Korunk kifejezéseivel élve, azok inkább anyagiak, ezek inkább szellemiek.

Nemzetiségünkért félszázada hogy harczolunk — ez patriotismus inkább — szabadságunk kiterjesztéseért alig évtizede — ez cosmopolitismus inkább. Létez egy tan születése a múlt századnak — melly a civilisatio hazáját az egész világra terjeszti ki, s így a szabadságát is mint nemzójét annak; e doctrina tömkelegében elenyészik a honfi, s elő áll az ember természetes jogainak követeléseivel. ez eszmétől ittasan ömlött ki Európára a francia ár, de sikere mi volt, kimutatja a historia; mégis minden tévedések mellett, alig van nemzet, mellyre jótékonyan is nem hatott volna. Azonban a francia ár visszavonulta után határozottabban látjuk a nemzetiségeket előlépni, s feledékenyebbnek a kort emberi, világpolgári, mint a hazafi jogok eránt. Mi következménye leend ez új iránynak, ismét az idő megmutatja; de én csekély véleményem szerint a szellemben, hogy mindenki szorosabban kezdi ölelni honát, az emberi nem összes boldogságára sokkal több üdvös eredményt látok, mint a cosmopolitismusnak hazáulan életében. A cosmopolitismusban a

czélt imádom; de valósitásaért a' hazafisághoz ragaszkodom. Tekintsétek hazánk kettős törekvésü politikai életét e szempontból, és a helyett, hogy rosszallanátok azt, meleg részvéttel fogtok feléje vonatni. Itt e nagy földterületen, a Karpatoktól a Dráva partokig, sok millio joggatlan ember él, de mi, kikről a gondviselés szelidebben gondolkozott, jobbainkat nyújtjuk feléjük. De itt szinte e magyar hazában sokunknak sok féle hangokra nyilnak ajkai; sokan sok féle vérből származtatjuk nemzetiségünket, s innen lesz, hogy egymást nem értjük, ebből pedig ha nem ellenkezés, igen részvétlenség s hidegség foly ki — egy nemzet élteben vészes tulajdonok — és mi, kiknek a gondviselés megengedé, hogy fejlődésünk ez akadályát felfoghassuk, azt mondjuk: ez ezer éves magyar hazában a magyar nyelv, és nemzetiség legyen az, melly az egyesülést megteremtse. És innen, uraim, nemzetiségünk terjesztése. Mutassátok meg, hogy nem szükség az egység a nép életében, és mutassátok meg, hogy az egységre nem szükség a kölcsönös megértés, nem szükség az érintkezés, az eszmecsere, nem az igazgatási nyelvegység, mutassátok meg, hogy kebel kebelre borulhat a nélkül, hogy a nyelv annak érzelmeit előbb elmondotta; mindezeket mutassátok meg: és nemzetiségünk kiküzdéseért a fegyvert lerakom. Uraim, kik cosmopolitanus szemüvegen nézitek a világot, ti sem kárhöz-tathatjátok nemzetiségünk mozgalmait, mert ismétlem e népnek boldogsága egykép e nemzetiségben fekszik.

De a buzgalom nemzetiségünk iránt, nem e forrásból eredett. Felsőzad előtt, midőn a nemzet nyelvét egy

nyugoti elem ellen ótalomba vevé, a fentartási ösztön volt az, mely a nemzetiséget a végenyészettől megmenté, és e félszázadi folytonos küzdés elég volt arra, hogy fenmaradását biztosítá. Itt még nemzetiségünk mélyebb társasági célok érdekéből nem látszik mozogni, de most uraim, e szempontból fogjuk nemzetiségünk ügyét, és lépünk határozottan az új pályára, hogy magyar nemzetisége mellett e nép nagy és boldog legyen.

Ezek után ha valaki azt tanácsolná: ragaszkodjatok nemzetiségtökhöz, s melynek kifolyása, alkotmánytökhöz: visszautasítanók a tanácsot, mert alkotmányunk mostani szerkezete mellett, nemzetiségünkhöz ragaszkodni, és mindkettőt veszteni, egyet tesz. Ha más mondaná: egyedül a szabadságban, s így alkotmánytok reformjában keressétek jövő nagylétetöket: nem hinnök szavait, mert e hit nemzetiségünket ásná alá, pedig nemzetiség nélkül az alkotmány ingatag, s ekkor nem erős, nem nagy a nemzet.

Higgyünk azoknak, kik azt mondják: jövő nagyságunk, boldogságunk az alkotmány reformján, s nemzetiségünk terjedésén, együtt véve, alapszik; mert személynket, s vagyonunkat alkotmányunk, — alkotmányunkat nemzetiségünk biztosítandja; az első által erősek és gazdagok, együtt véve, boldogok, és nagyok leszünk.

De a két elv létesítése nehezebb, mint első pillanatra gondoljuk. Látva a nagyszámu népet a kelő naptól a lenyugvoíg, nehéz munka és suly alatt görbedni; látva a száraz arczok verejtékét, a kiaszott tagok remegését, — és így folyt évek után alig örülni néhány pillanatnak.

mellyek a fájdalmakra enyhet hoznának, s vigasztalást a multért, s ehhez hasonló jövőért; vagy visszatérve országokból, mellyekben műipar s kereskedés szabadon mozogva, fényt s vagyont árasztanak szét: nem könnyű e a felejtkezés minden egyébről, mint elfojtani az inség, és nyomor forrásait, mint megmenteni bilincseitől a műipart és kereskedést? más szavakkal az alkotmányt jótéteményeit, kedvezéseit szétárasztani, vagy még rövidebben javítani alkotmányunkat? Ismét fényes utczákon, ezerek tömegén keresztül haladni, s belső szorongatások közt várni csak egy-két nemzeti hangot, vagy utazva mértőldekre, s nem hallani nyelvet, nem látni szokást nemzetit, s nem találni élvét, mellyen a nemzetiség érzelmei felmelegülnének s csak tova vinni a fájdalmakat, az e miatt támadottakat! vétkes e ekkor a felejtkezés minden egyébről, mint a vágyról: értse mindenki hona nyelvét, legyen azzá a nemzet, minek nevét viseli? — Valóban illy benyomások, illy érzelmek közt könnyű a tévedés.

Ha most, midőn a műipar és kereskedés a félvilágot kormányozza, most, midőn e két iparág nálunk is olly hatalmas fejlődésnek indult, most midőn a nagyszámú nép értelmisége olly gyorsan növekszik, ha most az alkotmány minden vagy igen sok kedvezése figyelem nélkül terjesztetik ki mindezekre, mi történik ekkor a nemzetiséggel a sokfelől feltornyosuló erők közt? Az ipar művei kiszámolhatatlanul szaporíthatók; a kereskedés kincseit az egész világból gyűjtheti, növesztheti ereit; a földművelés erejét a föld terjedelme határozza. Bontsátok el a korlátokat, hogy egyik osztály a másik iparterére

szabadon átköltözhessen, és mellyik a pont, mellyhez a csupán földbirtok, és sem müipar sem kereskedés által nem képviselt nemzetiségünk ragaszkodik? Ekkor nem a terjesztésre többé, hanem csupán fentartásra kellene erejét összevonni. Uraim! ha vigyázók nem leszünk, könnyen e helyzetbe jöhetünk! De tegyük fel ezt, s ekkor hol a nemzeti egység? Vélhető e: hogy az ujan felszabadított erők, a müipar, s kereskedési elemek képviselői magokba olvasztanák a földbirtokét, a kizárólag magyart? Ez soha nem történnék; mert az állandóságban nagyobb az erő mint a változatban: amaz a magyaré, ez az idegeneké. A magyar, terjeszkedésének megakasztásában, fenmaradására nézve mégis biztosítatnék. Az idegen mindenével, jogaival, és sajátival, magára hagyatva, természetében fekvő belingadozások mellett, még egy külső változékonyság kárainak tétetnék ki. Említsem e itt, hogy ez által a közigazgatás megnehezedett, az értelem fejlődése meglasztatott? Illy eltagolt, illy bizonytalan állapotha jönne a nemzet, tekintet nélkül a magyar nemzeti egységre.

Ha gondatlanul sürgetjük az alkotmány javítását, nemzetiségünknek ártunk; ha gondatlanul ragaszkodunk ehhez: alkotmányunk javítása marad el. Azért a legnagyobb ovatosság — és figyelemmel kell eljárunk a két elv körül. El kell találnunk a vonalt, mellyen a nemzetiég és reform. érdekei egymást megérintik; el az eszközöket, mellyek a reform., és nemzetiség kívánatit pártosítják. — Kik engem e rövid iraton keresztül kísérnek, látni fogják, hogy szándékom volt a vonalt, az eszközöket kijelelni.

E tekintetből ismernünk kell az erőket, melyeken az alkotmányjavítás mozgalma alapszik; ismerni a forrásokat, melyekből ez erők kiszivárognak. Ismerni minden osztályaiban, s ezek minden árnyéklaiban a nemzetet, mert itt fogjuk feltalálni a forrásokat, melyekből alkotmányunk, s nemzetiségünk érdekeire még sok új erő szivároghat ki. Mászt részt ismernünk kell mind azon idegen nemzeti elemeket, melyek nemzetiségünk terjedését akarva nemakarva korlátozzák, hogy megtanuljuk, mi s mennyiben függ azoktól nemzetiségünkre nézve.

A reform érdekében, az alkotmányos osztályzatot, a nemest, polgárt s köznépet, és a nemzet gazdaságát, a földművelőt, a műiparüzőt és kereskedőt kell vizsgálnunk. A nemzetiségre nézve tekinteniünk kell a németet, szlávot és oláhot. Azonban a vizsgálat egyszerűbb, a világosság nagyobb leend, ha választjuk az alkotmányos osztályzatot; mert ez magában foglalja amazokat is, sőt e három szempontból nemzeti létünk minden árnyéklaait átpillantathatjuk, s nézeteinket — mi célunkra mulhatlan — kellő helyen adhatjuk elő.

N e m e s s é g.

Mennyi eszme, mennyi gondolat nem csalatkozik e szóhoz! Ha átküzdöttük magunkat a sok százados történeten a számtalan események tömegén áthaladtunk: mi marad emlékünkből egyéb mint képe egy színtelen rongyos szövetnek, mellyen csillogó aranyfonalakban e szó „*nemesség*“ ágazik keresztül; és ti, kiket ősz fűrtökbe borított a kor, ti láttátok a rengéseket, mellyek fél Európán vontak át, és ismeritek a jeleneteket, mellyek e rengések közt fogamzottak; és ha felettök komoly redőket ültöttek homlokaitok: hazátoknak, a forró szerelemmel üleltnek állapotja nem elüzi e azokat? E kor rengései közt ingatlan álla meg a nemesség hazánkban. Hogy történt ez? hogyan, hogy hatalmát egy felsőbb vagy alsóbb erő magához nem ragadá? hogy azt a vészek és villámok közt megtartá? és hogyan, hogy el nem vérezett a hosszú harcok küzdelmei alatt, vagy előbbi nagyságának romai közt a hosszú álomban meg nem merevült?

E kérdések nem hasztalanok. A felelet jövőnk reményét nyújtja kezünkbe, s nekünk a homályban bolygóknak mi más az, mint a sugár, melly édesen szivárog be a

szaggatott kebelbe? A nemzetgazdaságban az összes vagyonnak legfügetlenebb legálandóbb elemét a földbirtok képviseli, mert az élet első szükségei általa fedeztetnek. Innen pedig foly az, hogy menten az ingatagság, a változat káros elemeitől, birtokosa jellemének nagyobb szilárd-ságot, komolyságot, politikai állásának nagyobb függetlenséget kölcsönöz. E sajátok által pedig azt inkább magához lánczolja, s minél tovább száll az unokákra, annál több edes emlék, annál több szent hagyomány által válik becsesbé. A költő mondja: „a férfinak kedves az atyailak, hol minden tárgy gyermekkori parányi örömeire emlékezteti, hol a szülői szeretet édességében részesült, hol később háznépét táplálta, hol munkált, épített, jót és rosszat szenvedett, hol kedveseit egymás után sirba kíséré, hol maga is egyszer hosszú mély nyugalomban feküdni fog; s ez edes és keserű érzelmek vegyületéből szövődik az oldhatlan láncz, melly őt minden mások felett e helyhez szorítja.“

A föld az, melly tulajdonosának szilárd és nagy erőt és állandó hatalmat nyújt. Illy erőt, illy hatalmat biztosított magának a nemesség, midőn a nagy földterületet, a karpatok csúcsaitól keresztül a téres síkokon le egész a Dráva partokig önmagában felosztá, s inkább még, midőn későbbi intézvényei által a földbirhatás jogát saját számára szorítá. A birtokjog az egész nagy erőt, melly a földgazdaságból az egész statusra szétterül, a nemesség kezeibe tévé le; az ősiség e hatalomnak állandóságot szerze, s együtt véve ezek azon roppant erőnek lőnek forrásai, mellyek most a nemesség által kép-

viseltetnek. Ha az így szabályozott földbirtoknak jóléte-
ményei egész terjedelmükben nem fejlődhetnek is ki, an-
nyira, mint helyzet, földminőség, és sok más körülmé-
nyek engedék, ha a gyönyörök és kéjek annyi tápszerei
nem is áradoztak szét belőle: de a független lételt mégis
megszerezték a tulajdonosnak — és ez, e legfőbb kincs
birtokában, gondosan ápolta az érzelmeket, melyeket
őseink sok százados élete és inkább még a kétes jövő
kebelébe lehellenek. Higyétek pedig nekem, látatlan elem
a honszeretet, és épen azért fel sem is számolható; de
a status erőnek olly bizonyos alkotó része, melyre tá-
maszkodni örökké, melyet atnézni soha, nem lehet. —
Ezekből tehát a nemesség vagyona, melyet hatalom kí-
sér; innét jelemében a szilárdság, innét a hiúságnélküli
honszeretet; és ha ez át nem is ragyogta a hérczeket a
tengereket, de csendes, és örökös lángjaival sok vész-
ből kimenté a hazát.

Átmegyünk most egy más hatalomra — ismertebbre
mint amaz, mert nyilatkozása szüntelen, és sokszor elég-
gé dörgő, hogy a legszendergőbbnek is figyelmét magá-
ra vonja. Ki nem sejdíti, hogy nem más ez mint az al-
kotmány? A földbirtok megalapító a nemesség független-
ségét; az alkotmány erejének használatára a legtágash
kört nyitá meg — és e kettő szoros viszonyban áll egy-
mással, miként két oszlop, mellyen építmény nyugszik;
ledőlt az egyik, vele az építmény roskadott; a másiknak
ereje semmivé lön. Foszszátok meg a nemességet földbir-
tokától, és szabadsága játékszer leend, melyet az első
vihar elseper — foszszátok meg alkotmányától, és birtok —

erejét egy csapás megtörendi; azonban hogy lehetlen legyen ez, egyik úgy mint a másik: azt eddig e két erő együtt biztosítja.

Igen elvezetne bennünket célunktól, ez alkotmány részleteibe bocsátkozni, hogy a fentebb mondottakért magunkat igazoljuk. Alkotmányunk becsét nem statutani, nem speculativ vizsgálatokkal akarjuk kitüntetni, hanem kimutatásával az egyszerű jelenetnek, hogy nyolczszázados rengések közt éppen megállta — és ezt nem korából következtetjük, mert ekkor a chinai alkotmánynak kellene elsőséget adnunk — hanem azon belső erőkből, mellyeknek e maroknyi nemzet fennmaradását tulajdoníthatja, és ha egyes institutioinak szemléleténél nem is ragadtatunk el többé: de örülnünk kell végtelenül, hogy fenáll; mert a békes haladásnak, a reformnak elég mezőt nyújt. Bukása nem csak megsemmisítette függetlenségünket, szabadságunkat: de magával ragadta volna jövőnk minden reményeit, egyetlen díjt a gyötrő vágyakért, s egyetlen kincsét a millióknak, mellyen a mindent nélkülöző állapotban csüggenek. Azért benső tisztelet ez alkotmányiránt minden honfőtől, s megvetés az idegennek, ki mámorosfejével ide hányatva, azt, vagy „constitutionalis mozgalmainkat“ gunyolni merészi.

Igy a magyar alkotmány általános szempontból.

Fő életere ennek a municipalitás. Ujabb időkben vizsgálatink kedvenczlárgyaul tűzők ki megyehatóságainkat ismerjük mint ötvenkét, (most már négyel több) fejű hidrát, ismerjük mint gatantiáját alkotmányunknak, és ez idő óta kétszeres hévvel ragaszkodunk hozzájuk. De tud-

jük e, milly viszokban állnak ezek az egész néphez; jövő fejlődésünk mennyire függ tőlök? nem lesz tehát ártalmas a lepelt ellebenteni, hogy mik minden emberi intézetnek sajátja, a hiányokat is felfedezhessük — milly fonák, a financialis oldal, mik a status hatalom — különösen a végre hajtó, s biróinak egy személybeni párosításának következményei: pedig, uraim, jótékonyága a municipalitásoknak leginkább ezektől feltételeztetik. A toll, melly ezek megfejtését tüzendü ki czélul, üdvös szolgálatot teend a honnak, mert ne felejtsük el, mig összes érdekeink kifejtésén csak időszakonként munkálkodhatunk: szakadatlan, és háborítlan tehetjük azt az 56 megyei érdekekért, mellyek utóbb mégis összefolynak — közös czéljában a honnak. Én szorosán ragaszkodva kitüzött czéломhoz, a municipalitásokról csak úgy szóllandok, mennyiben a reform és nemzetiség jövőjével összefüggésbe hozhatók, és mennyiben közvetlenül befolynak a nemesség jellemére, politikai állására és erejére.

Municipalis rendszer szabad statusok mozgékony életében anyaga az állandóságnak. Statusok, mellyek nélkülözök ezt, sebes változatok, forrongások veszélyeinek tétetvék ki, s ha ezt elvileg hinni nem akarjuk, tekintsünk Franciaország állapotára, melly üdvös reformjainak eredményét épen ennek hiányából teljes mértékben nem elveszheti, — s miért ez? mert a több részekre felosztott status hatalmat nem lehet egy csapással megdönteni ugy mint az egy ponton összegyüjtöttet, s mi itt az általános változatról mondatik, érteni kell azt a legpróbóbb ujitások — javításokrol — s itt, uraim, az egy-

szer nem áll a „*divide, et impera.*“ De ebből a legsebesben vonatható következmény az, hogy a rendszer nehezíti a haladást, s ez ismét nem a legkedvezőbb alkalmaszható reánk, kik ha körültekintjük magunkat, mindenütt az elmaradás gyötrelmeitől telünk el, és a meggyőződéssel, hogy tán nincs eset, mellyben haladásunk elég sebes volna — és ez mind igaz — de miként alább bővebben ki fog tűnni, ellensúlyul ezeknek ott van a nemzet jelleme, melly önérdekének mellőzésére bírja, ott a legujabb történet tanulságul, hogy némely körülmények közt a haladás édes képeitől megválva, a maradás érdekeiért kelle küzdenie. Igaz, hogy a centralisatio mellett könnyebb a haladás, a javítás: de nem ritkán történék, hogy ez nincs szellemében az egésznek, s így jótékonyága az ellenakaraton, szokásokon megtompul, elenyészik, míg a helyhatósági rendszer mellett minden ujtás inkább kifejezését képviselve az összes nemzet akaratnak, szilárdabb erő által kísértetik. Hozzá szavát mindenki adhatá, akaratát kijelentheté mindenki — s ezért e mellett félni nem kell, hogy a változat szükségtelen volta vagy koránsága a reformnak, nem tetszést, ellenhatást vonand, maga után — olyat, melly veszélyesen hatna reá vissza. Ime a municipalis szerkezet mint óriási erő, melly haladásunkban kísér, s minden lépést, melylyet előre tevénk, biztosít; ime mint eddigi alkotmányos életünknek úgy jövőnk fő garantiája.

Helyhatóságaink egyfelől mindannyi fészkek, melylyekből a törvény keletkezik; másfelől mindannyi körök, mellyekben a tartományi, megyei érdekek képviselgetnek,

s én egyik fő becsüket épen ebben találok fel, mert hiányával az elsőnek a nemzet apró részekre eltagolt gondja, figyelme mellett elvesztené az összefüggést, mellyet a honnak a törvényhozásba összefolyó céljai képeznek, s minden tartomány mindannyi önzés, mindannyi magány haszonkereset térhelyévé válnék, hol a nemes versenyzés helyett a szükkeblőség és egymás fölötti uralkodás szelleme vinnék a főszerepet, az országkormányzat megnehezednék, s a törvényhozás magas céljai nem egyszer, a végrehajtásé igen gyakran hiúsíttatnának meg. Azonban így minden hatóság saját és a hon ügyének előmozdítására meg van hiva; amaz belőlünk megye — ez hazafit képez; amaz által nyerjük a megyekormányzati jártasságot, ez által a törvényhozási értelmet; részünk a megye igazgatásával foglalkozik főleg, részünk főleg a törvényhozással — és ez által lesz a nemesség testülete azon férfiaknak, kik kezeiben az országkormányzat letéve van.

És mily eredményekre jutánk ezek által? A nemesség birtokában látjuk a status-kormányt; és ki nem látja ebben a hatalom igen nagy factorát? A nemességet látjuk birtokában az értelemnek. Ez értelmességnek önkormányzati, de még inkább törvényhozási részvéténél fogva napokint emelkedni kell; és itt az értelmesség ereje most még egész terjedelmében nem mutatkozik; de jövőnk fényesen int felénk: mi tilt, hogy a statustudományokat a legapróbb elemekig sajátunkká tegyük? korunk a legkönynyebb módokat nyújtja reá. Szónokoknak születünk, s ha nem, azokká képeztetünk, párosítsuk azokat elragadó szónoklatunkkal, és értelmességünknek megadok az életet,

és így hatalmát sokszorozók — akkor majd felkiáltunk: van e nép, mely érdekeit jobban értse, és ez értelmet jobban használja?

Ott, hol a nemességről szóllunk, kihagyhatjuk e a historia szellemi erejét, mellyet az ez osztályban ápol? Az ezer éves történet nem egyéb mint visszaragyogása a nemesség életének. Pedig sok erő fekszik az érzelemben, mellyel a letűnt idők emlékein csüggünk — apák gyermekeikre szálítják sajátukat, emlékeiket, és a hálás utódok megőrzik azokat. Így az egész nemzet. — Az ősök dicsőségét az unokák öröklik; és a nemzet, melly ez örökséget örzi, sokat veszthet, szabadságát, függetlenségét: de nem a reményt, visszaszerezhetni ezt; fájdalomiban megtompulhat, elcsüggedhet: de nemzet lenni meg nem szűnik. Az ősi disszóság, — Vannak példák — Uraim, mint látatlan erő támogatja ezer évek után is az ébredő unokát, ragyogó képeivel lelkesedést teremt, és bizalmat, és bátorságot önt a kebelbe. Illyen az őskor történeti emlékeivel. Ott az előkor eseményeiben fekszenek a példák, mellyeken nekünk is fel kell melegülnünk; ott az ezer — éves nemzeti életben a tanulság, mellynek ezeréves jövőnkre kifolyni kell. A sajói ütközött majd nem kiirtá e nemzetet, s egy század után reája Nápoly falain lobogtak zászlói; Várna majd nem halálos sebet hozott reá s fél-század mulva három ország fővárosi nyiták meg kapuikat seregeinek; — és a történetek sötét lapjain is azokon, mellyeken könnyek vagy fájdalmak közt halad át a honfi kebel, van tanulság, igen sokoldalú tanulság; és ha felgyúladunk a dicsőség emlékein, és elmélyedünk az elha-

Ott látjuk a nemességet a legközelebbi évtizedben a népszerű reformok pályáján, semmire mint önjerejére támaszkodva, mindenek, még sympathiája nélkül azoknak is, kikért olly hön dobogott keble, kikért olly csüggedetlen, olly határozottan küzdött. Ott látjuk őt készen meghasonlani önmagával, készen a poharat üríteni, mellyet e meghasonlás ez egyenetlenség számtalan keserű eredményei töltének meg, és meghasonlani egy felsőbb hatalommal is; itt álljunk meg: három év beszél ennek bús következményeiről, és ne vonjuk el a lepelt, mellyel jótevő kezek azokat előlünk eltakarák.

Ha a tanácsstermeket százezerek övezék közül, kik lelkesedés és örömríadás közt fogadák a be- és kilépőt; ha milliók esengtek hallani, olvasni a parlamentarizmusok folyamáról, kimeneteléről, ha hatalmas közvélemény állta támaszul a háttérben: mennyivel sebesb, mennyivel bizonyosb volt a küzdés! Mindezek hiányoztak, s az eredmény lön, hogy az annyi áldozattal kivitt kis diadal is mindenkinek inkább, mint a nemességnek tulajdonították. S midőn így közepén nagy népnek, az általa olly hön öleltnek törekvéseiben ismeretlen támogatlan haladt: ki fogja vélni, hogy Europa tapsolta felléptét sympathiával kísért haladását? Számára ennek hazánk egy folt a földabronszon; nemzetünk egy szó a lexiconban; a nemesség pedig mi más, mint kis kényurak nagy testülete — hisz ezt a történet így tanítja, a 18. század pedig így jellemzi! — Uraim, várhatjuk e joggal, hogy kik hazánkban újabb törekvésünkben nem ismertetünk, külföldön fogunk ismertetni? mégis keserűen metszenek külföldi „poéták, kóborok“

gúnyai, mellyek elmaradásunk fájdalmait halmozzák; de kik a feljajdulást tapasztalák, azok örülni is fognak a jelenetnek, mert látják, hogy ez maga újabb szellemiránynak kifolyása.

Mutassatok nekem ehhez hasonló kiváltságos osztályt! Illyen volt a francia nemesség 1789ben s előbb? általa és hasonló irányban történtek a változatok? általa szivárgott át a democraticus elem a status életébe? Legkevesebbé! Franciaországban e korban hatalmas és számos középosztály létezett, mint egyetlen jó következménye a colbertismusnak; ez kezdé meg a mozgalmat s magával ragadá a nemességet, mely akarva, nem akarva a feltornyosuló erőnek engedni kénytelenítették; a középosztály folytatá s bevégzé a mozgalmat. A nemesség jog és szabadság talan, talán ma is ott kéjelegne Versaillesban, üres czimek, rangok, erőtlen hivatalok után kapkodva; ma is felsőbb régiókban usznék, megvetőleg pillantva alá a polgári társaság terrenumára. Ismerjük a parlament reformtörténetét Angol honban: majd 40 évig veré vissza itt a nemesség a népszerű szellemet, és csak akkor engedett, midőn a nép már fegyverhez nyujtá kezeit.

Mindenütt így történt ez; beszéli a historia, hogy a nemesség előjogairól csak akkor mon da le, sőt kizáró jogaiba csak akkor fogada mást, midőn erők állottak elő, mellyek a diadalt magokban hordák. A magyar nemesség egészen ellenkezőleg — hatalmas erők akarák a céltól elvezetni, a pályáról leszoritani; de ez szilárd volt feltételeiben, miként tiszta szándékában; süket-néma volt, kiért küzdött, de ő nem csüggedett: folytatja harczeit, ju-

nyatlás lapjain: akkor birjuk azon szilárd pontot, melly
hez jövőnk felderítési cselekvényünkben ragaszkodhatunk.

Megvallom, újabb korunkban a hidegség, a közönyösség leélt időnk iránt nem egyszer elkomolyíta Jövőnk számtalan mosolygó képei között elménk nem képes e az ősieknak tért nyújtani? vagy az újabb kor világhősei mellett elenyésznek a Hunyadyak, a Bátoryak, és ha igen, sorsuk felejtetni? Nem akarnám csökkenteni a lelkesedést jövőnkért — Magyarország lesz, én is azt tartom; de nem mondom: Magyarország nem volt! mert megfosztanám a lelkesedéstől, meg az önbizalomtól; és a jövőnek homályos szövevényei közül tudnék e olly bizonyos, olly elemző képet alkotni, mint a multban készen áll? tudnék e adni szinezeteiben, árnyéklataiban annyi bájt, annyi ingert, hogy képzeteinket, heveinket magával ragadja? a jövő bizonytalan — a mult lett dolog. Könnyebb megóvnunk azős szobrokat az enyészettől, mint ujakat alkotnunk. Azért őrizzük szüzen kebleinkben a történeti emlékeket, és gyakrabban pillantsuk át a lapokat, hogy a néha csüggedő kebel új meleget, a néha elkomolyodó új örömet, s vigasztalást, az elragadott komoly tanulást — az egytetértés szükségét szihassa fel rólok. Legyünk ismét ragaszkodobbak azősök korához, mert, ismétlem, sok szellemi erő rejtezik a történeti birtokban, melly hazánkban majd kizárolag az osztálye, mellyről most szólánk.

Igy látjuk a nemességet birtokában ennyi erőnek, ennyi hatalomnak. Ezeket pedig tudnunk kell, mert a nemesség a földtulajdonnal, az alkotmány kedvezéseivel bi-

ró osztály, a historiai nép, az energicus jellem, a tartalomdus politikai értelmesség, a lángoló honszeretet, képviselik a magyar elemet, ellenében a változatoknak, kitett műiparvagyonnak, ellenében osztályoknak, mellyeket sem hasonló jogok, sem az az értelem, sem az a honszeretet, politikai mozgalmakban nem vezet, nem ösztönöz.

Illy viszonyokban a többi osztályokhoz, illy erőkkel felruházottan tett e mit, hogy magához kösse az elszagott polgártársakat, hogy vigasztalja a szenvedőt, hogy a jogtalannak megadja azt, mit ez természetesen követelhet? Érdekes lesz vizsgálni ezt; mert ha igenlő leend a válasz, ha felleljük a résztvevő kebelt, fel a boldogító vágyat, fel a megkezdett tett pályát: akkor a magyar nemzetiségnek fényes diadalát mutattuk ki: azt mellyet a nyert sympathiák által vitt ki magának; megnyeré a bizodalmat, meg a polgártársszeretetet, és az első kézszerítés által a nemzeti egységnek megvetetett alapja.

A nemzet akarata sokféleképp nyilatkozik; — minek elősorolni az ismert organumokat, — nálunk legtisztábban legerősebben nyilatkozik a képviselőlet által: nálunk a képviselt nemzet a nemesség; — ki ezt ismerni vágyott véleményében akaratában, meghallgatá a képviselőlet követeléseit az utolsó évtizedben; és vak volt, ha nem látá a segédkezeket, mellyeket milliók felemelésére kinyujtott; süket, ha nem hallá a vigasztaló szót, erős követelő hangot, s a kis diadal feletti ufongást; és rossszzívű volt, ha a tiszta vágyakat, szándékot félre magyarázta.

talmat nem a jelenben, hanem a késő jövőnek áldásában keresve — atya, kiseded gyermekének jövőjén fáradoz, midőn sem elméje még nem foghatja fel, sem nyelve nem rebegethi a hálát. Illyen volt a magyar nemesség; öntudatában találá az örömet, s keblébe temeté el fájdalmaít, keserveit. Eleget tőn-e tehát polgári tartozásának, hogy alkotmánya vagyont, értelmet, majd-nem kizárólag nála tett le? eleget tőn-e kora kívánatinak? eleget-e hát ősi emlékeinek, hogy az egykor dicsó hazának csillaga ismét felragyogjon? — Iemosta-e a zsarnokság, a retrograd, a hálátlanság szennyét önmagáról?

Ez a magyar nemesség az utolsó évtizedben. Addig alkotmányos életében mindenütt látjuk a ragaszkodást régi jogaihoz, de ki fogja azt rossz néven venni? E régi jogok sok százados életéből folytanak ki; ezek birtokában lőn egykor nagy és hatalmas, és midőn a két százados harcok alatt majd elvázott, e régi szabadság, ez ősi aristocraticus alkotmány úgy a kelet, mint a nyugot ellen megmenté nemzeti életét. Uraim, csoda-e, ha ez most is fenáll nyomasztó szabályival úgy mint dús jótéteményével!

1789ben kezdődtek a francia mozgalmak; hazánkban felölök homály borongott; sajtó, hirlapok csak az eseményeket adák elő, és a nemzet borzalommal tölt el; mindenütt a guillotint látá, mellyel Dantonok és Rospierreek véres játékot üzének; előtte az új doctrina és lázadás, a mozgalom, és rém egyet jelentének, s az újabb eszmék, mellyek e szomorú eseményeknek akaratlan teremtoi lőnek, Magyarországhban nem elfogadást, de be-

Jövetelt sem találának. — Az 1790ik esztendő bennünket is ingerülten találta ugyan, de az indulatot nem gerjeszté új alkotmánynak követelése, vagy megtagadása, hanem kiforgatása az ős aristocraticus alkotmánynak, melly már a XVI. század elején felelős kormányral láttatott el. Ehhez járul, hogy nálunk vagyonos, értelmes középosztály, polgári rend, fészkei a democraticus elemnek, hiányoztak, vágy és kérelem, kívánság és követelés nem léteztek; és így ki fogja itt osztályszellemnek, önzés — kényuri vágyak tulajdonítani ez indulatot; akkor még népszerű eszméket nem bírt, a polgári osztályozást a status céljaira nem a szemmel nézé. Ezt tulajdonítani kell a szabadság szeretetnek, melly szabadság csak benne, csak általa élt; s csak így élhetni vélelt. De ebből a jövőre, boldogságára a népek származott, hogy fenmaradott, a békes alkotmányos út, mellyen minden javítást, minden népszerű intézvényeket létesíthetni, s így a következés lőn, hogy a nép a szolgaságtól, a hon az erőszakos, talán véres rengekétől megmentetett — és ezeket az idő bizonyítja be, mert a reform pályáján ott látjuk már a nemességet, s a béke üdvei közt nyugton nézünk a jövő elébe.

Igaz, még a múlt évtizedben is történtek dolgok, mellyekből sokan az önzés, az uralkodásvágy gyanufellegeit kezdék előidézni, igaz, akkor is, midőn már olly sürgetőök a szükségek, olly hangosak voltak a követelések, a fenálló jogok melletti harcokkal látjuk elfoglalni a tért, időt mellyet a nép legméltányosabban követelhetett, nem edemlett sorsa keménységeinek enyhítésire. De uraim, jegyezzük meg, hogy a jövőben rejelő jogállapot felé csak

vágyak, a fenálló szabadság felé emlékek is vonzanak; amaz remény, ez reánk szállott örökség; az kép, ez valóság — hogy megértsetek: az tőke, ez kamat. És jegyezzük meg, hogy okok állanak elő, mellyeknek következményei lőnek a vitatások, de mellyek kívül estek a térmезőn, mellyen a nemesség forog; és jegyezzük meg, uraim: kinek birtoka nincs, meg fogja azt osztani más-sal? és ha szükítettik a mező, mellyen kis számával áll, mikint térend el ott a 10 millio? Itt a nemesség kétszeressen küzd: magáért, és nagy számu jogtalan polgártársaiért. — De így az idő halad, az erő a jövő haladásra nézve elvész, és ez fáj a nemzetnek.

Valóban e hazának kétszeres szerencséje abban áll, hogy a nemesség az alkotmányt fentartá, s hogy csendes békés érzellemmel lépett a reform pályára, mellyen jelszava: egyik ember nem kényura másikanak; minden polgárnak jog. — Eddigelé cselekvényében semmit egyebet ki nem tüntetett, mint azon philantropicus érzelmeket, az édes buzgalmat az emberiség iránt, tekintet nélkül önmagára, vagy az általunk kítüzött nemzeti egységre. Hogy a reform pályán a nemesség meg ne maradjon: arra nincs valószínűség; ez irányhoz önmagának érdekei is társulnak; — mert ha forgásával az időnek ki is vetközik nevéből: nem áldozandja fel szabadságát; ha némelly előjogairól lemond: értök gazdag kárpotlást nyerend; a szük-ség napjaiban pedig nem lesz magára hagyatva.

E reformnak töméntelenek tárgyai; alig van hirlap, alig van felszólalás gyüleaseinken, melly illet nem foglalna magában; és e jelenetnek végetlenül kell örvende-

nünk, mert a sok közül a nemzetértelem majd felmeríti a legszükségesebbeket. Én itt csak néhányról szólandok, melyek nemzetiségünk kérdésével szorosan összefüggenek; meg vagyok győződve, hogy az egység sokban épen a reformot feltétezi; és épen ezért, valahányszor bár mely reformot megkezdiünk, tekintsük az eredményt nemzeti egységünkre, és ezen elvnel fogva tegyük a választást, kiválogatva és elsorozva a czélszerűket, hagyjuk el az ártalmasokat addig, míg idő s körülmény ártalmokat megszünteték, s úgy alakíták, hogy a nagylétünket előmozdító statusgépbe beilljenek.

Leghatalmasb factorát a nemzeti erőnek a földtulajdonban látók, és láttuk: hogy e földtulajdon csupán a nemességre van szorítva. Ezek után a következtetéseket vonjuk: innen, hogy a jószágérték nincs a lehető magas fokon; innen, hogy a földek nincsenek mindig szorgalmas, még kevesbbé vagyonos kezekben; innen, hogy annyi millióbecsü termék, annyi millio tápláléka vesz el évenként; — és innen főleg a hitelhiány, és ismét ebből, hogy annyi földeink egészen műveletlen hevernek s még többek félig művelten vannak, mindezekből pedig az évenkénti nagy veszteség és vagyontalanságunk. — És ezek után felkiáltunk: általános reform! mely a földtulajdon zárait mindenki számára megnyissa — birtokképeség mindenkinek! ez fogja vagyonosságunkat, gazdagulásunkat óriási karokkal emelni. De, uraim, e tekintetnek kizárólag hátrózni nem szabad; nem pillanatnyi gazdagulás, de biztosított jövőndő, nem csak vagyon, és gazdagság, de nemzeti lét, nagyság és boldogság kell hogy vezessenek.

Nálunk más iparágak hasonló kedvezésekkel nem bírnak, tegyük ezt hozzáférhetővé mindenkinek, és minden erő és minden elem ide szivárgand; és ez nem vonandja-e maga után gyöngülését a magyar elemnek, melly, mint látók, főerejét a föld tulajdonban találja? nem történendik-e, hogy ez iparforrást is idegen elemek lependik el? s mi hatással a nemzetiségre?

Mi történt eddigelő e tekintetben? ki részese lön e földnek, az a magyar elemet is elfogadta; mert e jótétemény a nemesség körén belül helyeztetvén, csak kevésnek jutott osztályul s így a csekély erőnek fel kelle olvadni a nagyobban. De e szám így egyszerre a legnagyobb, a mostanít sokkal felölmuló leend — s ekkor lesz e elég erős magyar nemzetiségünk magába olvasztani ezt? nem valószínűbbé hogy régibb elemeiből naponkint vesztvén, a helypotló idegen elemeket szerte terjető sajátaikkal elfogni képes nem leend? De azt gondoljuk ezekre: földünkhez most jogok vannak kötve: e jogokhoz a nemesség közén juthatni, semmitsük meg a közt s a jogokat alapítsuk a földre, és e jogok birandnak az erővel: felolvaszthatni az idegen elemeket. Igaz, a birtokképeség megállapítása csak úgy történhetik; de akkor a jogosságnak, különösen a politikainak alapja hogy áll hazánkban? jogosságot nyujt a születés, jogosságot nyujt a birtok; és mi meghagyjuk mind a kettőt egymás mellett — mit tevének ekkor? politikai jogosságra házi függetlenség szükség; és mi megszorítók a vagyontalan, a függő jogosok számát, és eszközt nyujtánk a vagyonnak, a pénznek: kézbe ragadni a hatalmat, és megdöntve a születés

— aristocratiát teremtök a vagyon aristocratiát; és kicsavartuk a hatalmat kezeiből a nemesség középosztályának, annak, melly háza csendes tüzhelyen leggondosabban őrzi a hon-, a szabadság- és még inkább a nemzetiség iránti szerelmet; és eljön a nap, fáradalmi után felmelegülni a csendes lángok mellett, és összegyűjti gyermekeit és ezeknek kebelébe is elhat a meleg; a nemzetiség pedig ez által él, ez által hal. — Az új osztályból hiányzani fog a hasonló ragaszkodás a hon és még inkább a nemzetiség iránt, mert ez sem a házi, sem a historiai emlékekkel nem bír. — És minden jogokat, például a hivatalképeséget is átruháztuk e a földre, s általa az új osztályra? ha igen: ekkor az osztály, mellyben a teljes jogosság gyökerezik, meggyengüle s vele a politikai hatalom, mellyet alkot, — s még milly anomaliák történtek ekkor! küin a földeken teljes egyenlőség, ben a városokban jogtalan testület a polgárság; küin szerezhethet bárki birtokot, s így jogokat, és e szörnű nagy szám mikint fog majd fejenkint személyekinti szavazatadásával kormányozni megyét, — ez minden kormányzatot megsemmisít. De majd megalapítjuk itt is a képviselőket! Ekkor elvesztök az eszközt, melly a municipalitási jogok gyakorlatánál, elvezetésénél fogva üdvösen hatandott nemzetiségünkre. És megalapítunk majd jogalapul bizonyos holdakat 100—50 holdat például; ekkor hazánkban sok százazreket fosztánk meg a jótól; ki nem látja itt a komoly képeket elövonulni; — és megfosztök a százazreket, kikben nemzetiségünk nem csekély ereje nyugszik, hogy százaznak adjuk által.

De ezek engem czéloimtól igen elvezetnének: én a birhatási képességet nemzetiségünk kérdésével akarám csak szembe állítani; különös értekezést, terjedelmesbet ennél kívánna még e tárgy; röviden azonban azt jegyzem meg, hogy a birtokképeség a jelen viszonyok között jogalap-változtatást, ez pedig töméntelen politicali bonyolulásokat vonna maga után. Hogy az nemzetiségünk ügyét játékra tenné; megfosztaná a támaszponttól, melly a municipali-tásokban s az ezek által létező viszonyokban alapszik; a sok feltoluló elemet vagy örök harczra ingerelné egymás ellen, vagy tulsulyt adna az egyiknek, de felolvasztani nem birná a másikat: mind a kettő által a nemzeti egy-ség hiányának vészes eredményeit idézné elő.

Mindezek azonban a birtokképeség jelenkorát ille-tik, mert el fog jönni ideje ennek is, és ez idő az leend, midőn megelőző reformok által más politicali elemek is fognak keletkezni; midőn a nemzetiség ihletével minden kebel eltelendik; érthetőbben: midőn nemzetiségünk sa-játtá lett azoknál, kik most ez előjogos tért meglepnék. Azért ez olly ága a reformnak, mellyet fel kell függesz-teniünk addig, míg az idegen elemek megmagyarosítása elhatároztatik; addig, míg jótékonyságához szövetkezett relativ ártalma a nemzeti hév által elpárologtatik.

Igaz, az örök megváltás által a nemesi vagyonnak egy igen nagy része politicali sajátosságából szinte kivet-keztetik; — és meg kell vallani; ez ha egyszerre történik, igen érezhető volna; de ez birtoka volt a nemességnek, mellynek tellyes hasznát nem veheté, melly kezei közt nem volt s mellynek tulajdonjoga inkább törvénykönyv-

ben, és Illusioban mint valóságban létezett, s mit egy részt a nemzethatalom veszti, az kipótoltatik fejlődésében a sok milliónak, kiknek kebelén lassankint fel fog virulni a hon szerencséje. És, uraim, látni fogjuk, mikint fog e fejlődés által a nemzetiség elősegítettetni; mikint szivárgand fel az ezrekbe, közvetlen befolyása és munkálata által a nemességnek, a magyarnak, a nemzeti élet — mert fenebb is mondtam: sebes a szabadság működése lassabb a nemzetiségé.

Ennyivel — mi az örök megváltás szabad vagy kényszerített, mindegy — tartozánk letörlesztésre a könnyeknek, a nyomor csökkentésére; és ha ki többet követelne egyszerűen, azt mondanám: a föld nagy része tulajdonul megszereshető; a politikai joghoz függetlenség és értelem kívántatik; ki pedig polgárok számára követelné azt, statusanilag azt felelném: előbb önköreitekről, öniparágaitokról gondolkozzatok; nemzetgazdasági nézetekből azt mondanám: ha a kedvezés, a jog mezejét feltárom: nem e oda fog üzölni vagyon, pénz, — és müipar s kereskedés nem e megfosztatik az üzettökétől, nem e senyvedésben marad e két iparág.

Statuséletben földolog a finansialis szerkezet. Alkotmányos mint absolut országok ügyekeztek rendbe hozni finansialis ügyeiket; és mi miként állunk e tekintetben? korona — egyház —, kamarajószágok — országjövendelmek: só, harminczad, bányák, azután országgyűlési adók — megyei kormányzat, községigazgatási adók, ezek képezik ugyan finansialis életünket, de hol bennük az alkotmányos elv, az, melly által a képviselőlet lélezkzik, s

kezdve a legmagasabb kezeléstől, le egész a legalacsonyabbikig, hol a mellőzhetetlen közjogi maxima „kinek fáradságaiból, sajátjából vonatik el, annak egyezése által ajánltassék, s vizsgáltassék meg az adó“ legyen az status, megye, vagy község! Mindezekkel alkotmányos létünk feszes ellentétben áll; és hol a kivétel, a felosztás igazságos, nemzetgazdaságilag józanlott alapja? — egység itt sehol, alkotmányos elv sehol. De létünk ez oldalú fejtegetése e rövid értekezés korlátain túl áll; teljesen megvagyok azonban győződve, hogy e tárgy fontossága az elmélkedés, az irodalom mezejéről nem soká fog elmaradni: mert önmagunkra, egyediségünkre kell csak tekinteniünk, hogy átlássuk milly érdekes a finansziális gondosztály, mi függ minmagunkra a helyes vagyongezeléstől, — én csak azokat mondandom el, mi nemzetiségünkkel közelebb érintkezésben van.

A nemesi földbirtok egészen adómentes; hogyan hogy háromnegyede az egész földnek adóment, és mégis az országgép mozog? onnan, hogy a status egyetemi bevétele e célra elegendő. Itt, igaz, a priori nem szólhatunk; de bizonyosak lehetünk, hogy ha ellenkező történék, rég ismernők a bajt. De nem elegendő, hogy a statusgép fen ne akadjon — mert ki fogja egyednek ugyanint statusnak csak a fenmaradást célul kitűzni? És itt, mit a multkor elmulasztott, helyre pótolni a mi kötelességünk. Én az adómentességben igen sok erőt látok rejleni; itt a nemzet értelmétől függ ez erővel úgy gazdálkodni, hogy abból nemzetiségére erő folyjon ki. Jelen éretlen körülményeink közt általános finansziái reformról álmodni sem lehet; de mi viszo-

nyainkra a legkedvezőbb fényt lövelli e tekintetben, az, hogy e forrást szabályozhatjuk, úgy mint tetszik; itt szabad ajánlat, itt számvizsgálat, itt felelőség, itt takarékoság ösztöne — minden a legkedvezőbbben áll, a nemességtől függ: e nagy erővel gazdálkodni. — És hogy örömiünk teljes legyen, meg kell említenem, hogy e pálya megkezdve van országos ügyekre ajánlatokat tenni legkészebbek vagyunk. Musaeum, játékszin beszélik ezt, és ha az országgyűlések évkönyveibe pillantunk, többeket is lelünk fel bennük. Ha vannak források, mellyek a status napi szükségét fedezték: a nemesi birtok legyen az, melly nagyobb célok valóstítására áldozzon, áldozzon javára a hazának, kifejlésére a nemzetiségnek. Senki se legyen az, ki hona javának előmozdítása terheitől kivonni akarja magát. Statusgépiünk mozog: de mindenben hátra vagyunk — eredménye mostani financialis rendszerünknek; akarjuk, hogy intézeteink, szabályzott folyamaink, utaink, kikötőink legyenek? nyuljunk erszényünkbe. Isten! mi áldozatába került őseinknek a hont megtartani — a harczos idők költségei hány családot nem juttatának tönkre! és mi, kik a megtartott honnak javait csendes békével élvezzük, semmit nem fogunk áldozni? Korunk a béke kora, és mi nyugalomban dőzsölve felejtjük e a jövőt! — Nem — áldozni, szóval, tollal, pénzzel: ez feladata a nemességnek.

És itt két eszmét kell újra megérintenem. Az első igazságos felosztásra nézve a nemesi birtok felmérése s osztályzata — mi nem fogjuk többé mystificálni magunkat; a XIXd. század közepén pedig tisztában vagyunk a szabadság eszméivel, tisztában minden erőnkkel, ellenében

a hatalomnak, mely elől magunkat ez oldalról elpáncé-
lozni akarók; nem asszonyos féltékenység, nem dugósi,
nem homály: hanem férfias érzete jogainknak, közvéle-
mény tisztakeblü kormány, és igazságos fejedelmünk
kezeskednek az önkény ellen — szünjék meg palástja len-
ni a fukarságnak, szünjék meg fegyvere lenni a tudatlan-
ságnak; és mi világos eszméivel a való szabadságnak,
a nemzeti dicsőségnek, nyissuk meg a forrást, melyet
apáink olly félénken rejtegetének — a mostani rendszer
mellett tovább is tenghetünk, de mi élni akarunk érzeté-
vel annak, hogy tagjai vagyunk áldozni kész s így nem
dicstelen nemzetnek.

A második eszme itt a nemzeti kölcsön. „Nemzetünk
szüz“ — büszkén mondogatják sokan — „nemzetünk meddő“
felelhetnek reá. Van ez intézvénynek is némely árnyék-
lata; ez is elfajulhat mint sok más; ha az elsőtől meg sem
is menthetjük egészen: örré állítjuk az értelmet a másik-
nak, s itt minden attól függ, hogy meggyőződésé men-
jen át bennünk, a különbség a terméketlen — improduc-
tív-, és termékeny — productív — adósságok közt hogy so-
ha az elsőkre semmit a másokra mindig szavazni készek le-
gyünk — nem czéltalan háborúkra, nem fénypazarlásra,
nem gondatlan hivatalkodásokra, de igen, nemzetiségünk
terjesztésére, igen, materialis kifejtésünkre, utak, — csa-
tornák, kikötőkre, mindannyi czikkeire a másodiknak. A
productív adósságok a statusban mindenkire jótékonyan
hatnak; jövedelmeit mindenkinek nevelik; ime az alap,
mellyből a kamatok önként kifolynak — az idő pedig se-
bes forgásával halad, és a kamatosztalék csak részét te-

endi az összegnek, melyet a kölcsön erszényeinkbe juttatott.

Fontos e tárgy, kivételében nehéz, eredményeiben gazdag, s itt bátor vagyok honunk publicistáit felhíni, ne hagyják műveletlen e bányát, tegyék elmékedésük tárgyává, és szüleményeit ennek siessenek bemutatni a hazának. Éjszakamerika hadi adósságaiból egészen kitisztult, és productiv adósságok halmozatában egyik status a mássikkal versenyez. Britannianak sok terméketlen hadi adósságai közt vannak, mellyek kereskedése' terjesztésére s biztosítására fordítottak, és a nagy mennyiségnek kamatai alatt naponkint szaporodik a nemzeti vagyon, az adóalap. Belgium újabb időkben statuskölcsönön állítja vasutait — de itt e tárgytól megválok, a feltétellel hogy más tágabb mezőn találkozzam vele.

Financialis szerkezetünkbe vág a házi-pénztár terheinek elvállolása; ez; mivel köznépünk sorsával is összefügg, tárgyalását alább találja.

És ha ezen nézetek után azt kérdené valaki: mi tehát az elv, melly a nemesség reform irányu alakulásában uralkodjék? Az elv, hogy a nemzet némelley institutioihoz az alkotmánynak ragaszkodjék addig, mig ezek erejénél fogva nemzetiségének nagyobb terjedelmet, biztos állást, és mindent alapjában átható erőt adott; és ismétlem, javítson magán és a népen mindig és szakadatlanul — de örökké a' legéberebb szemmel nagy nemzetiségi jóvendőjére.

Szóljunk most a polgárságról.

P o l g á r s á g .

A polgárság városokban lakik; kézműveket s kereskedést űz; az alkotmánynak sok kedvezéseiből ki van zárva. A polgárság főleg idegen nemzeti elemeket, idegen fogalom-, nyelv-, szokásokat képviselő testület. E polgárság mindkét szempontból figyelmünket teljesen megérdemli, akkint, hogy ha részvétlen, a hideg, egykedvű téspe-déséből felébreztessék; úgy, hogy az ellenség a magyar elemhez simuljon; és úgy, hogy a sokban jogtalan az alkotmány jótévő körébe felvezetessék. Hazánk, és nemzetünk ha e két czélt együtt érte el — a boldogság, ha magányosan — a szakadás, az egyenetlenség magvai csirázandnak fel előbb utóbb kebelén; ki nem látja, milly ártalomra, milly veszélyre!

Ki megérte bennünket elől mindjárt, hol czélunkat említők: az tudni fogja előre, hogy ez osztály jövőendő alakulása reform, és nemzetiség tekintetében kitüzött czélunkat főkép illeti.

A polgárosodás történeteit ismerni nem nagy feladat. Fel kell nézni a sziklák ormaira, oda, hol egy hosszú kornak művei porlanak, és onnan alá a tengerek és folya-

mok partjaira, hol a jelen fényes, ifju életét kéjek közt éli. Nem azt akarom mondani, hogy korunk csupán városokban él; de azt, hogy a városok felsőséget üznek a többiek felett. Az ész az erőszak fegyvereit legyőzte; az ész, és értelem fejlődésnek pedig nem elszigetelt várak sem kastélyok, vagy lakházak, de a mindent összpontosító városok főképen fészkel. A városok sajáta: gyárok, kézművek, mesterségek, s kereskedési élet; ezekhez a mozgalom, az élénkség, az ifju erő társul; mind ez örökös együttlétet, az eszmék örökös cseréit feltételezi; ez által lesznek szülői az értelemnek és vagyonnak; az erők pontosult léte által pedig a hatalomnak s így a felsőségnek a polgári társaságban. Az, ki a kézművek, és kereskedés számára a statusintézmények kedvezéseit kivíta: az az értelem, a művészet, s tudományok mostani széles terjedelmének veté meg alapját, és így az uralkodást is ezeknek adá át. Mikint kellett mindezeknek előhaladni, midőn a törvények s az alkotmányok minden kedvezéseit is magok-
ra ruházzák!

Mindezek hazánkban még nem így vannak; mesterség, kereskedés a kellő pártolást mindeddig nem bírák; hogy pedig tudomány s művészetben értelmiségünk illy hátra van, ezt ne egyébbnek tulajdonítsuk — s megvallani épen ne szégyeneljük, mert hisz nemesi gögünk is talál mentséget abban, hogy sem kézmű, sem kereskedés közvetlen nem teremtenek tudományt, értelmiséget, csak eszközei lesznek az által, hogy mindkettő együttlétet feltételez s így eszmesurlódást szül — (míg a nemesnek eszmesere végett mérőföldekre kell sokszor utazni) — hogy tu-

domány s művészet után vágyakodók könnyen felelik egymást; az egyesített erők pedig az eltagoltaknál hatalmasak. Innen van, hogy nálunk városok, polgárok mindekkorig jelentmény nélkül állottak az országban; befolyás nélkül az uralkodásra, törvényhozásra.

Azonban ezen állások mellett is mindenki láthatja; milly előhaladást tesznek városaink; mert hisz ezt látni, észrevenni sokkal is könnyebb, mint haladását a nemességnek, melly elszórva él a hazában. Száma a városi népnek naponkint szaporodik; szaporodik vagyonsága, értelme, s itt mind azon erők, mellyeket fennebb említék. Mindez nemzetgazdasági szempontból igen örvendetes jelenet; mert hisz tudjuk, mi függ a városi fogyasztók szaporodásától a földművelésre, s tudjuk, hogy nemzeti vagyon lehető legnagyobb természetést feltételez; szóval: hogy érthető legyenek: pénzünk így naponkint több leend. És, uraim, e fejlődés, e szaporodás nemzeti életünk mostani még elég beteges állapotában —, most midőn felébredésünk, gyógyulásunk óta sem időnk, sem tehetségünk nem volt kellő figyelmet, pártolást fordítani a polgárságra, a műipariüző osztályra — most illy kedvezéstelen, illy alárendelt állapotban! És most mióta tudjuk, mi az értelmiség a kormányzatra, mi a fogyasztás termékeinkre nézve — de főleg mióta józan politica megtanított, hogy az eltagolt, a fokozatos társas állapotnál üdvösebb is van, melly felé emberszeretet, szabadságvágy von, ösztönöz; mióta keblünk melegével ez osztályt is öleljük, s az alkotmány kedvezésével e nepágot is tetézni megindultunk: fejlődésének, vagyonosodásának nem-e új impulsus adatik, új termező nyílik?

Azonban mikint áll e kérdésben nemzetiségünk ügye; az, mellyhez olly forró érzelem csatol, az mellytől hazánk jövője annyira függ; az, mellynek az emberiség jövődjében is olly jelentékeny szerep jutott. A városok, a polgári osztály, a kereskedés, a műipar a magyar nemzetiségtől idegen elemeket foglalnak magokban; minden lépés haladásukban ez idegen elemek megerősítése, növekedése, a nemzeti egységtől egy lépés távolabb — szülője a fájdalmas érzetnek, melly sokszor előnti kebleinket: vajjon hazánkban vagyunk-e, és az ezer-éves magyar föld kebelén? így van ez, uraim, fájdalmára a magyar érzelmeknek, elkomorítására annak, ki hona jövőjébe szokott pillantani.

És miért? hisz nemzetiségünkért már félszázad óta szakadatlan buzgalommal harczolunk; egyszerü oka csak az, hogy nemzetiségünk, 's az idegen anyagú ipar nem haladtak párhuzamban. Ezt több erő szaporitá mint amazt. A nálunk műveltebb külföld elküldé fiait; ezek szakjokba vágó értelemmel, vagyonnal birók, átszárnyalták a honiakat, s felettök magoknak nagyobb jólétet vitak ki. De ha szerencsájök, vagyonuk gyökeri e földben tenyésztek: hogyan hogy nemzeti érzelmek nem szívárogtak fel kebleikbe? Osztozom veletek, kik keserü indulattal ez ok mellett léptek fel; kik hálát, s a vett jótéteményekért térítést vártatok. Hálátlanok!! Mégis ne tulajdonítsunk e nehéz vádnak értelmet, elzárót előlök az új pályát, mellyen nemzetiségünk virágzatára, felsegélésére ök is járulhassanak. De térjünk vissza, mért nem magyarosodott a polgárság. Nemzetiségünk tevékeny pártolóit a nemes-

ségnél találá. Ez földművelési állásánál fogva, széllyel szórva az országban, e cselekvényében hatást a polgárságra nem gyakorolhatott; érintkezésben nem volt vele, és e természetes elkülönözöttséget nevelé a casta gögje, melly némi megvetéssel illeté e rendet, s vele az érintkezést kerülé. Sokat tehettek volna nagyaink e tekintetben, mert az évnék több, mint felét városokban tölték; de ezek a gyönyörök, a kéjelmek zajos élvezetében felejték a' nemzeti ügy előmozdítását. —

The feast the song the revel here abounds
Strange modes of merriment the hours consume *)

De ez mind nem elég; e negatív kár nem volt elég. Ők városokban gúnyolák a nemzetiséget; kizárák köreikből a magyar elemet és idegen nyelv, szokásnak lőnek utánczó; még neveiket is beburkolák a külföld öltönyébe, és házainknál nem volt semmi magyar, mint a pénz, mellyet magyar hazájok erszényeikbe szivárogtatott. Illy vétkes felejtkezés felett a nemzetiségnek gyászolva kelle járn; a megvesztegető példa pedig nem hibázhatá el a hatást, mert exempla trahunt.

Árva gyermek volt a nemzeti nyelv, és találkozott a nemzetnek osztálya, melly házainak csendes körében ápolta azt, és melegséget nyujta, nagy uraim, hidegségtők ellen, fáradozt, küzdött, hogy csinos öltönnyel fedezze, hogy a szépen fejlődöt szép külső tegye kedvessé; nevelte, hogy hajlékonysággal birjon előadása, hogy bájtleheljen érzelmeibe, hogy erőt szónoklatába, hogy sima

*) Byron Childe Harolds Pilgrimage.

de meleg, erős de gyöngéd legyen, és virasztott éjeken át e nemzetosztály, hosszú éveket — az élet örömeit áldozta fel, hogy e nevelés jó legyen, és ime, nagy uraim, az árva felnőtt, és a nemzet, melly nevelte, melly művelte, öröme gyűl — az ifju pedig erejének érzetében, hátran felfogja a guny szúrásait, metszéseit: ime, itt áll az ifju, mellyet mint sínlő árvát, mint szegény gyermeket csarnokaitokból elutasítatok. Meg fog-e nektek bocsátani a nemzet nemtője? nem tudom, de e jelenet kimutatásánál fájdalmak közt fog haladni a történetíró. Nem titeket illetnek ezek, dicső kivételek! És nagy uraim, tudom, hogy az igen szép dolog; ha szép eszmék szép öltönyben jelennek meg; szép dolog, az érzelmek bájos kifejezése: nyelvünk erre alkalmatlan volt, és ti elfogadatok a németet akkor, midőn ez a művelődésnek nem álla a fokán, mellyen a francia? miért nem őrzétek ezt meg? Hazánkban, ha már így beszélni nem tilos, az aristocrazia nyelve a magyar; a német az általatok gunyolt kereskedési osztályé, mellyikhez tartoztok? Ki akartatok emelkedni a nagy közönségből, és most vagytok benne, mert a nemesség nem él egy levegőben veletek; emez falukon, ti avval városokban laktok — de én itt csak lett dolgot beszélek, erőt ebből nem építek a jövőre semmit.

Vonjunk-e lepelt e képre? Az töletek függ, nagy uraim! mutassatok másokat a honfinak, s ez örömeben sokat fog felejtteni.

Mi által hatánk tehát mégis a polgárságra? Literatúránk által? ez még magunknak sem nyujthata elég eleményt. Nevelő intézeteink? ezekben még mindig a latin

nyelv uralkodott. Egyetlen mi befolyást gyakorolt: hogy magyar szellemű megyéink városokban tarták székeiket. De ennek hatása csekély, mutatja ezt legnagyobb mértékben Pozsony, mi csekély befolyást gyakorolnak a magyarosodásra nézve magok országgyűléseink.

Nemzetiségünk körüli cselekvésünknek mindeddig igen szűk köre volt: az belső kiképezését a nyelvnek, s a közigazgatásba való behozatát illeté, mellőzésével a latinak. Távol, hogy e törekvés becsét kisebbitni vágyánám: de mindezek céljainkra igen-igen elégtelenek — ezeknek megelőzni kelle azt, mit létrehozni a legközelebbi jövő feladata leend. Azt mondjátok, hogy célunknak eszköze a magyar nyelvení oktatás: csalódtok, ez segíteni fog a bajon némileg, de nem gyökeresen; terjedését, de nem teljes elfogadását nemzetiségünknek szüendő — ki ismereteket akar szerezni, megtanulja a nyelvet, de ezt, mivel a közéletben szükségét nem érzendi, átadja a feledésnek; a magyar nyelvü közoktatás eszköz leend a magyar nemzetiség terjedésére, de ide több szükséges. Ösztönt, hatalmas ösztönt, melly minden kebelt átmelegítsen, minden kebelben foganítsa meg az érzelmet és akaratot úgy, hogy kiolthatlan legyen mind e kettő, és ez ösztön? ez az alkotmányos reform, úgy, hogy minden polgárt elegendő érdek kössön a hazához, és annak legszentebb érdekeihez; úgy, hogy minden polgár tagja legyen a nemzetnek, s így osztályosa jó- s balsorsának, részese nagyságának s dicsőségének; úgy, hogy a' tekintetnélküli várospolgárból legyen honpolgár, büszke állására, mellyet hazája, gondos a jogokra, mellyeket alkotmánya nyújt; nem részvét-

len többé, még kevesbbé ellenséges indulatu; de úgy, hogy a jobb állapot után a föld egyik kormányát, rendszerét se ohajtsa, csak a magyar alkotmányét, melly őt legtöbb kedvezésekkel árasztja-el. Ekkor fog ez minden esz-közt használni, mellyet céljára kitűzünk, ekkor és nem előbb fognak csak a magyar közoktatásnak is üdvös eredményei kifejlődni.

Ez osztálynak nem szabad így maradni, ennek, melly-től nemzeti értelmiségünk hatalmas tápszereket vár; ennek, mellybena központosultságnál fogva annyi erő szunnyadoz; ez osztálynak nem szabad maradni a hideg részvétlenségben, közönyösségben az alkotmány, még kevesbbé ellenséges indulattal nemzeti életünk iránt; be kell lépniök a körbe, hol a hon iránti munkásság, cselekvény mozog, és ott jö-vendők céljain létrehozásán, közös hazánk nagy-létén, dicsőségén, közös alkotmányunk kifejtésén, kiterjesztésén, védelmén, a legkészebb akarattal, legmelegebb ér-zelemmel tevékeny részt venni. Ők, a várospolgárok nemzetgazdagságunk, anyagi erőink alkotó-részei; ők nemzeti életünknek, szellemi érdekeinknek is legyenek és lesznek is osztályosi.

Elöl kimodott célunk a reform- és nemzetiség eredményeit egybe hasonlítani; és reform s nemzetiség körüli cselekvéseink közül csak azokat szentesíteni, mellyek mind a kettőnek érdekeit párosítják.

Ez osztály naponkint külföldi beköltözések által szaporodik. Nagyobb része a beköltözötteknek a részvétlenséget, a political indifferentismust, alkotmányunk, nemzetiségünk iránt hozza magával, és ezen tespedésben meg

is marad. Ennek kettő az oka. Nagyobb részt olly tartományok küldik ide fiaikat, mellyekben az alkotmányos élet ismeretlen, hol a nemzetiségnek a szó valódi értelmében fogalma nem él; második oka, hogy a váRESPOLGÁR-
nak hazánk sem nyújt semmi alkotmányos élvezetet; polgári jogai nem helyezik a fokozatra, mellyen azok szabad emberbe a büszkeség, a függetlenség magas de szükséges érzelmeit lehelik.

Kisebb része a beköltözötteknek s ezeknél nagyobb része a honiaknak — képes az alkotmány becsét felfogni, képes ennek hiányát érzeni, — keserű érzellemmel fordul el minden, mi hazai, mi alkotmányos, s mit e kettő képvisel, mindentől mi magyar; ez érzelmeket pedig vagy eltemeté, honnan a pangás, vagy pedig, mivel mást büntetlen nem tehet, gunyolatokban, szemrehányásokban önté ki, honnan összeütközések, honnan a meghasonlás! Kis része a honiaknak az, melly magyar érzelmeket, magyar honszeretetet szít kebelébe s ez az, melly nagyobb vagyonna vergődven, a kedvezéstelen állapotból kilépett, s ez iparágat ollyal váltá meg, melly a törvények több és szilárdabb biztosítékait bírja, melly neki tekintetet, tiszteletet — személyének, vagyonának sértetlenséget szerze, s hivatalokra utat nyitá; szóval: nemes lön; e rész a magyar elemmel összeolvadott, s itt nemzetiségünknek nem csekély nyeresége.

Ismét egy rész az, melly nógatásainknak, ösztönzéseinknek engedett, és melly elfogadóbb, érzékenyebb kebelt, tisztább belátást bírván, meggyőződék, hogy a magyar hazában, melly nekik apjokénál jobb állapotot

nyujta, magyarrá kell lenni; hogy a magyar korona alatt magyar nemzetiségnek kell virulni; nyelvet, szokást elfogadott, s gyermekeit a magyarosodás pályájára lépteté; és ebben nemzetiségünknek ismét nem kis nyeresége fekszik.

Én ez utólsóra szép kilátásokat, nagy reményeket építék; és egyszerűen így okoskodom. Ha a nélkül, hogy e nemzetiségnek szüksége a privát szükségek közé behatott; ha a nélkül, hogy a magyar hazafiság érdeke privát érdekek közé szövetkezett; a nélkül tehát, hogy azt az ösztönök leghatalmasbika — a haszon mozzatá: a magyarosodásnak mégis némi eredményei mutatkoznak, csupán a' tiszta meggyőződésben találva forrást: mennyivel inkább akkor, ha a magyar alkotmányos élet a privát élettal — mint van a nemességnél — elválhatlanul összeforrott; ha az érdek: magyar honpolgárnak lenni, a privát érdekek közé elvegyült! ez általános reformja leend nemzeti életünknek, s nemzetiségünkre úgy mint vagyonsodásunkra egyenlőn fog hatni.

Azonban nem elég, általánosan kimondani a városok reformját. Részletesb vizsgálat felfedezendő az elveket, mellyek e reformot szabályozzák, s mellyektől távoznunk tilos, ha célunkat a nemzetiség ügyében tökéletesen veszteni, nemzetgazdaságában csak félig nem akarjuk elérni.

Vizsgáljuk tehát kérdésünknek először alkotmányos, másodsor nemzetgazdasági, harmadszor nemzetiségi oldalát; s úgy fogjuk találni, hogy az eredmények mind a háromtól összevágának.

Alkotmányunknak, hogy annál erősb, annál szilárdabb legyen, annál nagyobb számot kell jótéteményeivel átölelni; annál többet kell védfalai közé fogadni. Mennél nagyobb e szám annál többen fognak kezét a megrohanást visszaverni, a támadó ellen védelemre lépni; mennél több a fej, melly az alkotmány fentartása, a közügy előmozdítása gondjaira jog által meghiva van: annál nagyobb az értelmiség — e szülője a valódi erőnek, hatalomnak; — mennél több a kebel, mellybe az alkotmány a közjó iránti szeretetet beoltá: annál tisztább, annál készebb a közakarat. Azért minden, kiről feltehetni, hogy függetlenségét megörzeni képes, az az annyi vagyonnal bír, polgár; minden polgár választó és választható — ez által befoly községre kormányzatába, mi lélekismeretesb kezelését a községi vagyonnak, szaporább végrehajtását a törvénynek, sebesb, biztosítottabb igazság kiszolgáltatást vonand maga után; befoly a törvényhozásba, s így e törvények megegyezésének, akaratának leendnek hű kifejezései, érdekeinek képviselői s tiszteletének tárgyai. Befoly községre kormányzatába, s ez által leghivebb, legfigyelmesebb örje, legéberebb, legértelmesb előmozdítója leend községre érdekeinek, létrehozását annak, mi reá legtöbb hasznot áraszt, nem bizandja másra, áldozatot mástól nem követelhet, s mi elmulasztatik, nem másnak leend vétke. Így a helyhatóságuknál fogva megosztott erők, figyelmek áldozatok, a köztörvényhozás és alkotmány fentartás érdekeiben gyüilendnek össze, s ezek képezendik a polgárt, ki földi rendeltetésének betöltésére minden tekintetben meghiva leend, meg mint családátja, meg mint községgfi,

meg mint hazafi, s illy intézvények jótékony szárnyai alatt a hon fog felvirulni.

Az alapnak terjedelmét, melyre az új polgárrendszer építtetnék, nem elvontan és magányosan, de tekintettel mostani alkotmányunkra, és különösen az azt, majd nem egészen képviselő megyei rendszerre kell meghatározni; nem lehet felállítanunk két ellenkező vagy lényegileg különböző rendszert, mert ezek ismét zavarnák az egységet nemzeti tekintetben; egyesben tömérdek összeütközésnek lennének forrásai; nehezítenék a törvényhozást, mellynek könnyűségére nekünk, kik törvényhozási békes uton várjuk ujjaszületésünket, multhatlan szükségünk van.

Itt az idő, hogy megszűnjenek a visszaélések. Az a nyilvánosság nélküli bírák részrehajlása, a felelet nélküli vagyon kezelők lélektelensége, az élethozzás igazgatók késedelmezése, hanyagsága, tudatlansága, felejtése a helyhatósági érdekeknek, a személyes bosszúból eredő üldözések, s a törvényhozatalból való kizárt állapot — mindezek sokkal inkább nehezednek a várospolgárságon, mint ezt alkotmányos országban, hol a javítások ügyének békes létrehozása nyitva áll, tovább eltérni lehetne. Hogy itt a panaszok nem hangosabbak, hogy a felszólalások nem sürűbbek, az épen e hiányos szerkezetnek kell tulajdonítani. Hol emelhet nyilvános szót a minden befolyástól megfosztott polgár? Gyűlése nincs, tolat nem forgat, személye nincs biztosítva, vagyona nincs bátorságban — az örökös hivatalrendszernek pedig fegyvere még a privátkörökbe is elhat, s a zugolódót, pa-

naszkodót lehetlen hogy el ne érje. Mindezek következményei az áldott patriarchalis intézvénynek, hol a tanács bíró, hol a tanács végrehajtó, hol törvényhozó — maga kezeli a község birtokát, hol a tanács minden, s a polgárság semmi.

És ezen javítást is a nemesség fogja megkezdeni; bizodalom tehát és közelítés mind a két felől! mert a nemesség az alatta álló nép ügyében sokkal inkább kifejté jellemét, sokkal inkább bebizonyítá, mint hogy ebben kételkedni lehetne; s azért szeretet, egyetértés, üzszetartás! Ott, hol haszon, és hatalom átengedésről, hol földesuri érdekek, jövedelmek csorbitásáról, csökentéséről szó volt, áldozni, küzdeni tudott szilárdan, és elszántan a nemesség: azt vélték, hogy a polgárság ügyében jelleméhez hűtelen leend, s elveit tagadó? — magatokat csaljátok meg, s a bizodalmatlanság a hon javát fogja késleltetni.

Igen fontos oldala e kérdésnek a nemzetgazdasági. A városok reformja a müipar, és kereskedés emelését eszközlendi, mert az a személy — és vagyonbiztosítást tárgyazza, e kettő pedig minden iparnak, minden társulatnak éltető szere, és ha ehhez járuland még a political szabadság, a befolyás a törvényhozásba: a végrehajtás részvéte — ez mi tekintetet, nemes érzelmeket kölcsönzend az egész osztálynak; mi természetesb, mint hogy ez alólról, a földművelő osztályból, de még inkább külföldről szaporodni, erősödni fog; — és ennek az egész nemzeti vagyon működésre hatása az, hogy a földtermékei fogyasztókra találandnak s így a természetés nő-

vekedendik, más részt, hogy a földművelői kar szükségait hazai készítmények s nem külföldiek által fedezendi, s így lassankint az egész fogyaszték hazai erők által fog előállítani — sőt külföldi kereskedésünk a déli s keleti tartományok felé, s így befolyásunk ez osztály ez iparágak kifejlésétől függ, mert azoknak, a műkészítményben szükkölködőknek mi legolcsóbban s a Dunán legkönnyebben szolgáltatathatjuk honi feleslegünket.

Legérdekesebb leendő kérdésünk alakulását nemzetiségünk szempontjából tekinteni. Itt ismét előre kell bocsátanunk, hogy nemzetiségünk számára a lehető legnagyobb számot kell megnyernünk; a mostani hivatalkodás, a kormányzat már egy részt megnyeré, de ez igen csekély a nagy tömeghez aránylag s ez ismét a szükség szüleménye, s mint ilyen nem szilárd, nem állandó; más indító okot a nemzetisedésre: ez pedig a közjogilag lehető legnagyobb számot felruházni a nyilvános befolyással, a közügyekbeni részvétellel s így alkotmányos érdekeit a legszorosban összeforasztani a nemzetével, erre pedig szükség: nyilvános gyűlések a községkormányi ügyekben, egészen magyar igazgatás, nyilvános gyűlések a törvényhozási tárgyakban, — ezekben pedig mindenütt a magyar nyelv használata, s már ezért is magyar-nyelvtudás.

Ezekután összehasonlítva a város reformnak közjogi és nemzetiségi kívánatit, következők az eredmények:

1) Minden háztulajdonos, nagykereskedő, orvos, ügyvéd, sat. polgár.

2) Minden polgár választó, és válaszható.
Ez által befoly községe kormányzatába s a törvényhozásba.

3) A község ügyeit intézi egy az egész polgárságból kifolyó választmány. — Ezt illeti a határozat - hozatali jog: rendelkezik a község vagyona felett. Meghatározza az évi budgetet, vizsgálja a számadásokat; rendkívüli kiadásokat utakra, utczákra, csatornákra, hidakra szavaz. Kölcsönt vesz vagy irt. Intézeteket állit, annak nem kormányzatát, de felügyelését gyakorolja. Ezekbe igazgatókat nevez. Hivatalnokokat, mint: orvos, mérnök sat. választ. A kormányiszékek levelei hozzá intéztetnek, általa adatnak ki a tanácsnak; mindenegyves polgár személyes polgári és politikai jogai felett örökodik. A tanácsnak ellenőre, hivatalmulasztó vagy rossz lelkü tagja ellen vádat indit — ülései nyilvánosak, és így tovább.

4) A törvények végrehajtása illeti az egész polgárság által választandó tanácsot elnökével — a polgármesterrel. Ez szerez fogamatot az előbb leirt választmány határozatának. Fentartja a közrendet és csendességet. A megszavazott költségeket rendeltetési helyökre fordítja. A pénztárt evidentiában tartja. Az adófeloszlást, és beszédést végzi, a pénztárnok számadásait vizsgálja. Középületekre és utakra, hidakra, község jószágaira felvigyáz — azok jó karban-tartására gondol. Az intézetek, iskolák, kórházak, árvák, elagottak házai közvetlen kormánya alatt állanak; ügyel, hogy ezek céljoknak megfeleljenek s ha a hiba elhárítása új költségeket kíván, vagy a hivatalnokok hiányosságában fekszik, a választmánynak orvoslat végett bejelenti. Az árva-ügyet kezeli. Végre közvetlen felvigyáz, hogy minden hivatalnok, pénz-, levéltárnok,

ügyészek, gazdák kötelességeiket pontosan teljesítsék, s így tovább —

5) A bíróságra nézve: a polgári perekben ítél egy állandó törvényszék — elnöke a főbíró. A büntetőekben eskütszék; — mind a kettő nyilvános.

6) A törvényhozásra nézve: minden polgár választja követét, az utasítást adja — bizonyos maximumig — minden tizedik választót magában foglaló testület, melly a követválasztás után alakul s országgyűlés után a követjelentéssel végződik — lételét fiókválasztmány által folytathatván az előkészületekre nézve. Ülései nyilvánosak.

E rövid tartalomban nem volt czélom minden tételt statustani szempontból felfogni, hanem csak az általános elvnek, a hatalmak elkülönzésének s a szabadválasztásnak némelly alkalmazását fejtegetni. Akkor, ha a kérdés ex professo tárgyalatni fog: szorosán kell ügyelni a kettőre és ügyelni a fő végrehajtó hatalomnak kellő befolyására a vokok arányára és a nyilvánosságára. *)

A városok igazgatási nyelve, annak minden ágaiiban magyar — és így minden polgár, kit a község igazgatása, kit hona törvényhozása érdekel — mellyik nem fogja il-

*) A mennyiben a városok elzárakozása nyilvántalansága miatt mostani szerkezetöket s így hiányaikat a priori teljesen nem ismerhetjük; képviselőiktől pedig felvilágosításokat alig várhatunk: igen jó volna követni az angol törvényhozást. — A hiányokat mindenki érezve tapasztalta; 1833. febr. 14én. Angolhon első embereiből vizsgáló biztosság nevezteték ki, s ez még akkor jun. 4én beadá jelentését a hiányok- s orvoslásmódjokról — a

lyennek vallani magát? — magyarul kell hogy tudjon — s így a fentebb elősorolt jogok mellé önként szövődik a magyar nyelv iránti kötelesség.

Így fog egység az alkotmányban, egységet a nemzetiségben teremteni, s az elemeket, melyeket most semmi érdek nem tartott össze, melyek minden szabály, minden irány nélkül fejlődtek, összegyűjtendi egy pontban, — s e pont az alkotmány. Az, ki hálából a sok jótéteményért nem teendi sajátta nemzete nyelvét: az tenni fogja azért, hogy e jótéteményeket minden gyanítható rövidítések ellen maga, s unokái számára biztosíthassa; mivel a magyar nemzetiségben fekszik az alkotmány legnagyobb biztosítéka, a nemzet legszebb jövője. Kit mind e kettő nem indítand meg: azt az ügyben elvegyült szükség birandja reá; kit ez sem indítand meg, ki magát a magyar hazában idegen nemzetiség, szláv, vagy német elemek képviselőjének tekintendi: azt a nemzethaladási mozgalom magával ragadja, s kiáltson a pusztába, hogy hangja enyészszék el; vagy a hegyek ormain, hogy gyöngé viszhangot nyerjen — hadd tegye bátran és akadálytalan, de e nemzetet soha meggyőzni nem fogja arról, hogy más elemben fekszik e tizenkét millio üdve boldogsága, hogy más nyelven hir-

függelékkel, melly a szerkezet iránt 7640 felvilágosító kérdést — feleletekkel — foglal magában. 18351k évi Jun. 5én Russel a parlamentbe behozá, s már sept. 9én törvényyé vált a városok uj hatósági rendszere. Nekünk ezen felül tanulmányul szolgálhat az előbbi szabadelmű porosz, a belga, és sok tekintetben a franczia hatóság rendszer.

detni lehessen hazánkban alkotmányt, vallást, sőt a phisicai lehetőséget sem mutatandja meg, mert az érdekeiben egészen kifejlett s azért erős magyar nemességet megnémé-
títeni még kevésbbé szlávitani soha nem fogja.

Azért kiáltson, ki akar, német, szláv, vagy oláh, legkevesb aggodalmat, — vagy nyugtalanságot hazafi ne csináljon belőle magának; a szó üres hang, az érzelem adja meg erejét. Mi nem szóllunk elleneinkhez, mellyeknek száma olly csekély; de célunk volt a részvétleneket felébreszteni s a gondolkodásra anyagot nyújtani. — Elle-neink, kik türtek csendesen, gyűlöltek titkon, s szenvedtek, nem nemzetiségi szint hordának magokon. A gyűlö-
let észrevehető forrását ott találja, hogy az egyik osztály földbirtokból, hivatalviseletből, törvényhozatalból ki volt zárva, míg mindezeket teljesen élvezé a másik; az első az idegen a második a magyar, s itt nem a nemzetiségshezi ragaszkodást kell legyőznünk, hogy eggyé olvadjunk, hanem csak az alkotmányos különbözőseket megszüntetnünk.

Vizsgáljuk tovább nemzetiségünk kérdését e tárgyban. E hazában magyar nemzetiségnek kell létezni. Mi fog ben-nünket késleltetni mikint világosan kimondjuk, hogy a pol-gárságtól semmit ugyan egyebet, de nyelvünk nemzetisé-günk elfogadását kívánjuk. Indító okunk tiszta: hazánk érdeke, jövő nagysága. Azt mondjátok: önzésből ösz-tönszerű ragaszkodásból saját nemzetiségünk iránt indu-lunk ki? csalódtok. — Válasszátok el a hazának jövőjét az alkotmányos erőktől, mellyek a magyaré; mutassátok meg, hogy nemzeti egység nélkül teljes egyetértés, könnyü kor-mányszat létezhet: és a magyar nemzetiség kifejtésének

nagyszerű munkájáról lemondok s kezet adva azt mondom: hadd fejlődjék annyi meg annyi népelem szabadon, s háborítlanul.

Vagy azt mondjátok: uralkodási vágyból felsőségből tesszük ezt? Balga vélemény! az uralkodást most gyakoroljuk, a felsőséget most élvezzük — jövőre megosztani akarjuk a statushatalmat veletek, felléptetünk a törvényhozási pályájára, ügyeitek kormányzatába felfogadunk, meghívunk a politikai körbe, hol most csupán a magyar elem forog — s ez is uralkodás? bizonyára hidjétek el ez közös hazánk javára történik!

Azt mondjátok: ez szokatlan lépés volna. Uraim, e józan értelmű népnek, melly saját szerű történetet bír, mellynek fennmaradása bámulatos, a külföldöt mindenben utánzani kell-e? szokatlan? még ez a tárgyat nem dönti el. Szokatlan, mellyel egy nemzet létezését biztosítja; vagy ha ez sem elegendő: szokatlan számtalan jótéteményt egy képességtől feltételezni, mellyhez a legkönnyebben juthatni, melly semmit nem vesz el, mellyért az emberi méltóság legmagasb foka — a polgári jogosság nyújtatik. Nyelveket tanulunk hiúságból, hogy a tömegből felragyogjunk; hogy utazhassunk, hogy kereskedésünk érdekét teljesen kifejthessük, hogy gyáraink nagyobb terjedelmet nyerjenek, és egy hazának nyelvét, egy nemzetét érteni, tudni elmulasztanók? — ez gyáva önzés, ez egy megromlott szív, egy szédelő agynak volna jelensége; illyeket pedig egész osztályról feltenni soha nem foghatok. Hiszem e mezőre e kérdés honfaink közt soha nem jutand. Külföldről pedig illy hango-

kat bátran visszautasítandunk; s akkor majd elmondandjuk, mit most olly mélyen érezünk e tekintetben; most pedig elég legyen, hogy e nemzet gyermekkorát elhagyva, meg ne vesse, de mindenben ne is majmolja a külföldöt, hanem jól felfogva saját érdekeit, önálló eredeti politica szerint intézze fejlődését. Én a legjobbat reménylem. Meglássátok, Uraim, mihelyt a reform kérdése megkezdetik, mihelyt előfognak tükröztetni a számtalan jótétemények, mellyek e reformnak kimaradhatlan következményei, egy szó, egy vágy fog a nemzetiség ügyében keletkezni s e szó a magyarosodás. —

Meglássátok, Uraim, miként fog ez nyilatkozni privát, s közhelyeken, és lelketek örömmel fog eltelni, örömmel, mellyel az egyetértés elárasztandja kebleinket. — Kinyujtandja e jótéteményeket? a magyar alkotmányos testület. — Ki fog kiviteleért harcolni? a magyar nemesség! vajjon a harcz megkezdésében nem fekszik e a sympathia? a jótéteményben a hála?

Nekünk pedig minden nyilatkozás, minden tett a magyar nemzetiségben, buzgalmunkat nevelni, erönket kétszerezni fogja a munkában, melly e reformban reánk várakozik. Tárt karokkal öleljük azt, kiben jövönk támaszát, nemzetiségünk osztályosát üdvezzelendjük.

Mindenki láthatja, hogy ezek a bizodalom szavai, de e bizodalomnak van is alapja, mert az idegen elemek vagyonos és intelligens része a magyarosodás mellett nyilatkozik, s az alá rendelt állapot pedig eddig csendes türelmet, vagy szenvedést, közönösséget, vagy részvétlenséget, s nem ellenségeskedést szült.

E kérdés bővebb fejtegetésénél azonban a reformnak még egy igen fontos kelléke tűnik elő. — A városi iparágokat, a törvényhozás pártolása alá vevé, s ez nem új lökést fog-e adni haladásukban, nem fogja-e a beköltözéseket, a szaporodást eszközteni? és e haladás, e növekvés más mint azon idegen elemek, növekedése, melylyekről fellebb szóllánk? Egy felől materialis jólétünk előmozdítását eszközöljük, hiteltörvényt alkotva, czéheket, limitatiókat megszüntetve sat. más felől mit teszünk nemzetiségünk terjesztésére, ez osztály kehelében? parányi keveset, uraim! Ösztönözzük őket? mivel? egyebet a „magyar kenyér“-nél nem tudánk felhozni ösztönül, ingerül. Hazai nyelven tárgyaltuk hazánk érdekeit? de ez osztály számára léteztek hazai érdekek, részvét a törvényhozás —, bírálkodás —, hatóságkormányzatban? Magyarul társalkodtunk magunk közt? de nem zárunk e még most is ki magunk közül mesterembereket, kereskedőt? nem éresztetjük-e még most is felsőségünket minden alkalommal velök? e hatalmas osztály magyarosítására még eddig parányi keveset tevének. És hogy ha ez osztály számra vagyona naponkint szaporodik: nem-e nehezül magyarosítása? Törvényeink kedvezései mellett nyugodt kehellet nézhetjük-e a naponkint sebesb, erősb fejlődést? Ujjászületésünk végpontja messze messze rejtezik, ki tudja, utodink abban lelendik-e azt, miben mi magunknak néha előtükrözzük, de mégis ha ujjászületésünknek egy fokán a jogczim a jogalap változása áll, s ha felhaladásunkban minden fokot át kell lépnünk: akkor el kell készülnünk, hogy e lépést is nemzetiségünkre nézve minden aggodalom nél-

kül megtehessük, és illy készületnek kell néznünk magyarosítását ez osztálynak. — És ha ennek mulasztásával, vagy mi evvel egyenlő halasztásával fejlődék ki a polgárság és köznép; és fejlődék annyira, hol a political jogok követelésére csak egy szikra, csak egy alkalom csak egy lépés szükséges; milly hangon szólандhatunk ekkor? Ha az incapacitást nem törülhetjük el most, nem kívánjuk-e azért, hogy jószágaink természetes becsökkel birjanak; hogy hitelünk nagyobb, hogy pénzünk több legyen? és ha e reformnál megakasztott a nemzetiség érdeke — már azért is nem kell ez akadály elmozdításán munkálni? — Im az okok, miért kell a reformot hatalmasan mindenek előtt megkezdenünk.

Hogyan ha ez osztály, mellynek hatalomforrása végtelen, vagyonra számra mosti political állapotában megnöve: jól figyelmezzünk, uraim, némaságát megtagadná, s követelve állana elő? Mind ezek oda mutatnak, hogy e kérdést halasztás nélkül mindenek előtt megkezdeni kell, még egyszer mondom: minden reform kérdést megelőznie kell a városok reformjának.

Tárgyunkra nem csekély érdekü volna felvilágítani: a mult időkben millyen volt a polgárok állása? szabadságaik hol kezdődtek, hogy fejlődtek? milly befolyást vőnek hatoságaik kormányzatába? e befolyást hogy veszték el? országgyűlési követeik választásában mikint vőnek részt? — mind ezt tudni igen érdekes volna; de ez illy rövid értekezésbe mellynek célja csak egy általános elvre figyelmeztetni a nemzetet, nem tartozik s azért ezt egy ügyes historiai tollnak adjuk át olly kérelemmel,

hogy a száraz historiai buvárkodások modorjától eltérve, ép, egészséges és a kérdés jövődjére nézve élvezhető alakban adja elő; mert a factumok halmaza a nagy számszámra untató; s így becse a practicus életben szinte elvesz. Bennünket közelebbről érdekel e kérdés mostani állása; és különösen ismerete annak, honnan várhat az pártolást s erre nézve szükség a legközelebbi multa vizsztatérni.

Az 1825-ki országos választmány a városi hatóság javítására nézve némelly módosításokat ajánlott; különösen: hogy jövődjére a tanács oeconomicus ülésében a népszólo is részt vegyen; hogy nagyobb fontosságú dolgokban a választó polgárság is döntő szavazattal birjon; hogy a tanács elnöke, a biró ezután is időszaki választás alá essék; hogy a nyomozásoknál mindenkor egy választott-polgársági tag is jelen legyen, s végre hogy a követelek választásában az önmagát egészítő mostani választott-polgárságon kívül szavazattal birjon még egy választott testület, melly valamennyi polgár által választassék, és számra az állandó vált-polgárságnak felét tegye: és, uraim, kérlek — figyeljetelek — mi történik? A szabad királyi városok követei külön voksot adnak, a szónoklatnak minden erejét összevonják és nyíltan és határozottan ellenmondnak az országos választmány ezen — csak némi jogkiterjesztést szinlő javaslatnak egytől egyig! — Uraim, a városi követelek képviselői a polgári érdekeknek — az ezekben tett javításokat egytől egyig ellenzik! A javasolt VI. cz. 3-ik §-ssa így szól: „Azonban, midőn az egész városnak, vagy a polgárok nagyobb részének jo-

gait, javait, vagy jövedelmeit érdeklő ügyek tárgyalása forduland elő: a biró elnöklete alatt az egész választott-polgárság egyenlő jogokkal a tiszii karral fog a tanácskozásban részt venni — “ és ök mit mondanak? — „a 3-ik cikkellyeli összevetésben a választott-polgárságnak a tisztii kar ellen ez ötszörös tulsulyát — legalázatosb értelmüknel fogva igen nagyoknak és vésszel teljesnek véljük” — okaik igen mélyek! Halljuk. „Mert e rendszabály a tisztikart a közügyek őt illető tevékeny igazgatásától elmozdítja, azt felülmulhatlan tulsullyal rendeli alá a választottság önkényének, mellynek a tisztii kar közjóra czélzott törekvését csak elősegélni — és a dolog úgy hozván magával — mérsékelní kellene, a tisztikaron fekvő egyenes felelőséget ha általában meg nem szüntetné: bizonynyal a legjobb ürügy alatt megtágítaná; végre az elenyésztető felsőbb és legfelsőbb parancsolatok vérehajtását a választott-polgárságban nem ritkán előtünő elleneséges indulat által halasztaná, vagy épen meggátlaná.”

A követválasztási országos javaslatra így okoskodnak: „A leginkább szabadalmak által meghatározott és kegyelmes királyi válaszok által rendszeresített választott község — polgárság, a többi, a fenséges küldötség javallata szerint is minden osztályból választandó polgároknek képviselétével bir, melly által azok a köz dolgokban részt vesznek.”

„Ezen, századok szokása által szentesített intézvény megneve változtatására azon fontos tekintetek intenek, ne hogy a polgárok, magok s a köz kárára, hasznos foglalkozásaiktól elvonattassanak, s ne hogy a pártosok izga-

tásinak ügyis alávetett csődítések által anyag szolgáltatások belső mozgalmakra, mellyeket maga a sokaság, mint előre látni, oly következményekkel szülend, hogy azokat gyakorlatban kívánt sikerrel mérsékelni nehezen marad fen mód.“ Milly atyai gondoskodás! de még is magokba szállnak a következő sorokban, és így szólnak: „még is ezek ellen nem állván, ha ez az 1715. 108. cikk. ereje által az egész polgári kart illető jog kiterjesztetni kívántatnék: akkor alázatos voksunkkal csak azért esedezünk, hogy az engedmény azoknak nyujtassék, kik javak birtokával, és adótartozásaikkal a többieket felülmulják s hasonlók közt a megnyert polgárság korára idősebbeknek.“

A tanácsállandóságát a küldöttség helyben hagyá de az elnököt — javallata szerint mindig a birót — korszaki választás alá veté. Ezt a városi követek így ellenzik. Elmondván ezen, sok ismeretet, tapasztalást kívánó hivatalok nehézségeit — „neveli a nehéz pályát az első tisztviselők s leginkább az elnök-változás, és a választás kegyétől függő helyzete; honnan lesz, hogy annyi s oly párt-különbség keletkezzék kivált tisztujítások alkalmával, s ezeket mint megannyi készülő áskálódásokat megelőzze, kísérje, s nem sikerültökkor boszúképkövesse. Innen lesz, hogy illy párt alakultával épen a férfiak, kik erkölcsi jellemök egyenessége által a közhibákat nagyobb buzgalommal támadják meg, a pártok legnagyobb erejével rohantatnak meg, mellyeket a tekintet hiánya miatt nem zabolázhatván, vagy áldozatul esnek, vagy elcsüggedve a rohamnak engedni kénytetnek.“

„E nagy bajok orvoslására pedig más módot nem látnak, mint a tanácsnak behozandó, állandó elnökségét, mely tudniillik, minekutána tisztújító-széken a választott polgárság szabad választásából eredett, ne függjön többé kegy- s kényétől a népnek — (popularium).“ — Illy véleményel vannak a városi hatóság szerkezete iránt, a városi követek.

De menjünk által az országgyűlések mezejére — s először is az örökemlékü 1832. — 36-kira.

Mindjárt kezdetkor (dec. 22-kei kerül. ülés) jegyzők, s censorok választásánál Soprony városa kéri, hogy a bírálatból a városok ki ne zárassanak: hosszas vitatás után azonban ez nekik megtagadtatik. Ezt magányossan tekintve, helyesleni lehetlen; azonban itt is bebizonyodék újra: mikint a nemesség sokszor magának az alkotmánynak érdekében ragaszkodik a stabilitas elvéhez: erre alapíták legalább véleményeiket a Rendek, midőn védokul hozzák fel, hogy „a királyi városok peculiumok, hogy nem függetlenek.“ Engedjük azonban mégis a nemesség szellemét e kérdésre átsugározni s halljuk Pozsonymegye követét: „a városok még nem függetlenek; választásuk hibás; committenseik nincsenek törvényhozói választókká qualificálva, nationalitásuk csekély, a közlélek köztök fejlődve nincs, követeik a kamrának responsabilisek, mert a magistratusnak nem lehetnek; hogy lehet egy magistratus választóttest — az electa communitas egy maga magát redintegráló külön test s a polgárság mindenből kizárva. Előbb ezeknek meg kell változni.“

Érdekesbek ennél az 1834. april. vitatkozások reánk nézve. — De ezekből csak azokat vonjuk ki, mellyek annak közjogi oldalát illetik. — A városi bíróságok szerkezetéről semmit sem említ — először szól Soprony városa követe; azért várjatok ugy-e, hogy a polgárok érdekében elragadó, villámzó szózat fog emelkedni? Én is azt hittem, és a hosszú beszédet átolvastam, s átolvastam a másodikat is a még hosszabbat, Fehér városa követének beszédét — és egy hang sem róla! Ott a melegség e második beszédben — a városi bíróság korlátozása ellen a benlakó nemesek személyére, ügyeire nézve; és ez igen szép dolog. Én is azt tartom, hogy e korlátozás s a törvényjavallatnak uralkodó elve „a polgárokra nézve felette nagy kárt tesz a hazának; a birtoktalan nemességet pedig öldöklő erővel sujtja, nyomoruságban tartja;“ de hát a választás-hiány kisebb érdekü-e ennél? Hoszas szép beszéde elhangzott a nélkül, hogy egy hanggal érinté azt. A tanácskozás pedig tart, pontonkint tárgyalatik a törvényjavallat: hány tag vegyen részt az ítéletnél, milly perekben szükség a teljes szám birtokosság kelléke-e a bírónak? Mindezek megtalálják szónokaikat a városi követeiben és a választás kérdése nem, — mig nyugtalanul közbeszól Somogy követe: „Nincs kimondva, ki által választassanak a bírák, holott ez a megyei bíróságoknál is elhatározottatott; kívánom tehát küldőim nevében, hogy ezentúl a városi magistratus minden polgárok által szabadon választassék. És így lön ezen nagyszerű kérdés vitatkozás tárgya. Uraim, olvassátok meg e néhány lapot — Tolna, Bihar, Torna, Zala 's Borsod megyék kö-

veteinek lelkes felszólalásait s meglátjátok a nemesség szellemét. Igaz, az indítvány azonnali elfogadása 24 voksal 25 ellen elbukott; de ha a bukottak lelkes sorait vizsgáljuk: az véljük, az egész városi követtetületet itt leljük fel? Eperjes, és a kis Szeben követeit kivéve, egyet sem. — Ha pedig mentségül valaki azt hozná fel, hogy a városok követei az elvet nem tagadák, csak annak elhalasztását akarák: azt felelném: több város nem is fejezte ki magát e kérdés felett. Lőcse „küldői utasítását követve, a somogyi indítványt nem pártolja.“ Ha az elfogadás pedig illy körülmények közt halasztás mellett, mentség, vagy épen érdem, akkor azt az egész nemesi képviselőség igényelheti. — Azonban a halasztás nem annyit jelente; mert e kérdés, mint a következők mutatja egészen eltemtetett.

Legfontosabbak ez ügyben a legközelebbi országgyűlési vitatkozások, mert ezek a városok országgyűlési befolyására mentek át. Ezekből még világossabban előtűnik a nemesség szelleme, mert megadattak a városoknak a bírálók, és elhatároztatott, hogy szerkezetök iránt választmány küldessék ki. A városok követsválasztása hiányos, ki akar rajta segíteni — a táblán, hol nemesek és királyi városok együtt ülnek, s hol ez utóbbiak követei ügyeikben ismét felszólalnak? Olvassátok el a néhány lapot figyelemmel, ezen szempontból: és mit sejdítetek, az lesz az eredmény. Halljuk itt D e á k-ot. „Mi a királyi városokat illeti: ki felőlről igazságot kíván, annak alá felé is igazságosnak kell lenni, és azonfogva ne tagadtassék meg tőlök

kivánságuk *). — Midőn azonban a kölcsönös igazságot gyakorolni kívánom, ohajtom egyszersmind, hogy a királyi városok küldöttei magok is legyenek igazságosak; és e szerint, ha a városok is magok közt a választási just kiterjesztik, küldöm a királyi városokat a szavazástól kirekeszteni nem tartják lehetségesnek; de azt megkívánják, hogy a királyi városokban minden polgár mind a választásban, mint az utasítás adásában részt vegyen; utasításait nem teljesítő követeiket pedig visszahívassák; ha a királyi városokban a polgári jogokat ekkép minden polgár gyakorolhatja: nem tartanak küldöm semmitől, és azon 600,000 lakosnak, kik a városokat lakják, szívesen nyújtanak kezét a haza védelmére, a haza szeretetére; mert én a képviselői rendszert nem látom veszedelmeztetve az által, ha az többeknek kezében nyugszik. Véleményem szerint a városok már eleget ki vannak fejlődve arra, hogy a törvényhozásban részt vehessenek, s ha ne talán némelyekben nem volnának is, módot kell nekik nyújtani a kifejlődésre; mert ha a vármegyék illy nyomasztó állásban lettek volna, kérdem, lehetnének-e a kifejlődésnek mostani fokán? — Véleményem szerint, az illúsióknál kellemetlenebb állás nem lehet, kivált a mostani században, melyben minden a materialismus rájárára vonatik. — Adni kell tehát a királyi városoknak érdeket, adni mezőt, hogy kifejlődésök előmozdittassék, és ekkoron függetlenek lesznek és érdemesek, hogy szavazat-joguk legyen. Úgyanazért én, hogy a célhoz közelítsem, ohajtanám, hogy még ezen országgyűlé-

*) Censorok és Jegyzők választhatása.

sen választmány neveztessek ki, mely a királyi városok szavazati aránya iránt véleményét terjeszse elő, addig is pedig, hogy naplóbírálokat minden innen vonható következés nélkül magok közül választhassanak, nem ellenzem, s ennek megadására felszólítom a Rendeket s a t.“ Nagy többség által ez indítvány lön elfogadva, és olvassuk el a vitatkozásokat végig s a városi követei nyilatkozásában hasonlót ehhez egyet sem, de ellenkezőt vele találunk. Az országgyűlés halmozva volt munkákkal. A rendek táblája a jövő országgyűlésre vélemény készítő választmány iránt felírást tön; ez a Fő-Rendek egy ellenzés után másodszor elfogadván — felterjesztették a fejedelemnek; de válaszára nem érkezett.

Mit mutatnak ezek egyebet, mint, hogy a nemesség a helyhatóság változtatását az egész polgári test érdekében kívánja: A városi követkar pedig aláfelé a status quot fentartani, felfelé megváltoztatni, de mindenütt csak önérdekei szerint, kizáratásával minden népszerű befolyásnak, hatalmát szaporítani, örökíteni, s így institúcióink szellemével harcolni akar?

Valóban a tisztkarnak e kérdés megkezdése után, szerepe igen érdekes, s egyfelől igen mulatságos leend. Követei igazságot, jogot követelnek; merészen elszántan küzdenek; elmondják mikint 80—40—30 ezer embert képviselnek, de ha a képviseletnek csak legkisebb elemével megkináltnak; azt vagy határozottan visszautasítják mint a 1825iek vagy elragadtatásukban, hevőkben azt nem is látják, mint a 1832 és 1839iek. Azonban ez mindegy, a dolog érdeme főleg abban áll: milly nézet-

tel viseltetik e kérdés iránt a nemesség, melly egyedül van a törvényhozás birtokában. E nézetek kedvezők — adja Isten, hogy a fennebbiek értelmében teljesezésbe mehessenek — és ez a polgároktól is függ. — Fogadják el a nemzetiség kívánatit, részökről minden lépés, minden tett, minden szó közelebb hozza a fontos jogok birtokát. — Legyen ez mentől előbb, hogy nemes, polgár a „hazafi“ban olvadva fel, kezet nyujtva munkálhassanak a mind kettő által egyenlőn szeretett hon felvirágzásán.

K ö z n é p.

Itt vagyunk a nagy néposztálynál; itt vagyunk a 9 millio embernél. — Ha a nemesség az ezer- éves élethől örökségül nyere a buja földeket; ha az elődök nemes utódaikat az önkény fegyverei ellen felpánczélozák; ha a szabad életnek csak érezhető, de ki nem magyarázható gyönyöreit az alkotmány mezején biztosíták: mit nyere a köznép a multkorból — leirjuk e szomorú képet? elmondjuk-e, hogy tulajdonul a sírüreget, birtokul a léget, jogul az engedelmességet? igaz, még sokaknak el kellene mondanunk: de új fájdalmakat nem örömet szerzenénk azoknak, kik már megkönnyezék e nagyszámu jogtalanok sorsát.

Isten érzelmet, szívet adott az embernek forrásul, honnan fájdalmaink, de honnan örömeink is felszivárganak; s mit az egész érzelemmel átölel: annak változni kell. Ez érzelem első forrása a civilisationak, teremője a kereszténységnek, átölelte a feketéket, és lánczaiknak le kell hullniok; megszánta a tömlöczök lakóit, és sor-suk enyhülni kezd; megborzadott a halálos bündíjtól, s ennek is enyészni kell. Ez érzelmet, ha megtéved is, tiszteljük, de gyűlöljük az értelmet, ha a kebel érzelmei-

ből táplalékot nem nyer. Ha elődeink annyi vérrel tarták meg a hazát s annak szabadságát: hála emléköknek! ha ők a sok millionyi népet szolgaságban hagyák menthetők; de ha mi, kik az emberi szeretetnek magasb, tágasb fogalmaít szítottuk be, nem sietnénk a nyomort enyhíteni, a könnyeket törlni: érdemetlenek volnánk nemzeti létünk-re, méltatlanok szabadságunkra.

De ha tíz év leforgása hangosan hirdeti, hogy keleink megnyíltak a részvét, a szánakozás édes érzelmeinek; ha a történet lapról lapra feljegyzé, mit tevének, hogy a fekvőt, a lesüllyedettet felemeljük, hogy a tudatlanba a jog magasító érzelmeit leheljük, az ellenségben csillapítsuk a bosszút, az ingerültséget, — hogy csüggedetlenül vívunk, hogy a körbe felvezethessük, hol az alkotmány melegítő napja mosolyg: érdemetlenek vagyunk-e, hogy szabad nemzet legyünk?

Valóban, uraim! reform és nemzetiség együtt teend nagygyá bennünket, s ha mind e kettő csak formák: akkor legtöbb anyagot lelünk e nagy néposztályban.

E sok millionak sorsa nem maradhat többé így; azt már törvényeink is hirdetik, — elhatároztuk, hogy urától tartozásait örökre megválthassa: most nyujtsunk módokat, eszközöket ennek elérésére. — Bizonyos számú évek jövedelmei szerint meghatározzuk a megváltási összeget. Nemzeti hiteltárt állítunk és a megváltásra pénzt nyujtandunk. De tudhatjuk előre, hogy a kamatfizetés tereshb leend, mint magok az urbéri terhek. Azonban milly jótétthez juthatuk teher nélkül? valjon e hont megszerezni, nem vérbe került — megtartani, nem abba? valjon maga

az, hogy a jobbágyok sorsát javítani megindulánk, nem e onnan veszi erejét, hogy ezek vérzenek érette, ezek hordják a terheket? Néhány évi teher az örökségbe kiható jobblétért nem kell hogy visszaretentsen. Hol az urbéri megváltás nem így történt, ott milliók nyugalma dulatott fel s viharos harcokba kevertetett a nép. Ezt mi nem akarjuk, nem akarhatjuk. — Elhatározzuk tehát: hogy földesur tartozék jobbágyát az évi terhektől felmenteni; de vigyázzunk, hogy midőn meghatározzuk a kulcsot, a boldogító szabály institutio palástja alá magunk hasznát ne rejtjük el, s hogy akkor, midőn polgári kötelességünk legszebbikét teljesítjük, nagylelkűségünk, áldozat készségünk kárpótlást ne keressen magának a kulcsban. — Ne felejtjük, hogy mi csekély hasznot nyújt az urbéri nap-szám, milly hitvány a tízed, mennyi nehézségű a pénzbeszedés: ezek lettdolog szerint így állanak; ezt ez alakban jobbá nem tehetjük. Mind ezt a számolatba így kell bevezetnünk — s ekkor vegyük hozzá, hogy hazánk javára mindnyájunknak járulni kell s ez elv vonassék ki az előbbi összéből s így alakuljon a megváltási kulcs. Kisebbléend, mint képzelők; de megcsalattatánk e valósággal? tegyük mellünkre kezünket, vegyünk tollat, számoljunk, s ha fősvények nem vagyunk: férfias tiszta megelégedést fogunk találni.

S ime kifejlődék egy ép erős nemzedék, melly e földhöz ragaszkodva biztos terrenumon áll s függetlenül a föld előbbi tulajdonosától, az önállás magasztó érzelmeit hordja magában; ez soknak nem fog tetszeni, de kiket a mult évtized nevelt, vagy kik a kor eszméibe bele születendnek,

ezeknek csak olly kevésbé fog e viszony visszatetszeni, mint midőn a városok kapuin belől a tekint. nagysgos uri czimet megkapva, egyebet alig követelnek.

De addig is, míg ez üdvös időszak elkövetkezendik — ha megtudjuk is jogból, historiai igazságból magyarázni, hogy e föld tulajdona csupán a nemességet illeti, s ha e jog előtt tisztelve halad el a gyomirtó kéz: van-e alapja annak, hogy a személyt jogtalan hagyjuk; hogy nem csak a magunk köréből választottak — nem mondom kivétel nélkül — de magunk is korlátlanul üzzük a szomorú kényjátékot velök, s itt, uraim, hozzatok fel bár mit, bár 50 törvényét a vastag corpus jurisnak, idézzetek fel onnan védokokat a sujtó ellen: a tényeket ki nem forгатandjátok erejükből — s ennek oka? mert a törvényeknek éltet mi kellene, hogy szerezzünk: bennünket pedig felelőségre semmi nem von, és emberek vagyunk, indulattal, és hiú vágyakkal, s ha megtörtént az összeütközés: nincs mi utját állaná amazoknak. Csak korunk szelid szelleme az ellensúly, és néha megdördül az igaztalan felett, de még szellemben nem, ígérethen sem, hanem áttadott jogban az erő — ez az, melly belől gyarapítja, boldogítja, kívülről védi birtokosát.

Azért ruházzuk fel a köznépet joggal, melly a támadható összeütközésben mint hatalmas ör álljon, egyenlőn mindenkinek személye mellett; a vádlottat adjuk át olly bíróságnak, melly a vádat körülményesen és nyilvánosan vizsgálja meg; s ekkor a megirt törvényt mondja el bár ki: a nép személye eléggé védve lesz — szóval állítsunk eskütszékeket.

Kicsapongásoktól, féktelenségtől ne féljeteK; mert a joggal felruházott népnek nem lesz oka büntetlen hagyni a gonoszt; a vizsgálatra meghitt pedig magas állását érezni fogja. Békesen szerzett jog még senkit kicsapongóvá nem tett s a bizodalom mindenkit valamint büszkévé úgy meg-gondoltta tesz.

A kik ez állapotba be nem tudják magokat gondolni, képzeljék, terjedelmes birtokaikat haszonbérbe adva, kép-zeljék, e haszonbérlők a fizetéseket nem teljesítik ponto-san, a feltételeket nem tartják meg szigorun, személyöket szóval tettel megsértik, sérelmeiket hogy fogják orvosol-ni? Onmagok fogják a büntetést elhatározni, talán elzá-ratni azokat? követelésöket bíró fogja tellyesítetni s itt minden megszűnt; ha e haszonbérlőknek vagyona több, változtat-e az a dolog állásan? erre magára megfelel a nemesi szerkezet a vagyontalan és legvagyonosb nemes-nek jogegyenlősége.

Az éretlenség, a tudatlanság vádját sokan igen szé-pen czáfolgatók már. Valóban valamint a tudatlan a ne-velés becsét nem fogja érteni: úgy a jog nevelni leginkább képes. — Sokan vannak, kik a jogot a neveléstől szeret-nék felfügeszteni; és számok e rovatallatiaknak most an-nál jobban fog szaporodni, mennél nehezebb azt most nyil-ván ellenzeni; de szeretném tudni, mit értenek a nevelés alatt? írást, olvasást? Ez az ismerethez a kulcs, de nem az ismeret maga, s milly ismerethez jutand ez által! Ért-jük e magunk az ismeret alatt a vallástudományt — a bib-liát? Hallgatva ez utóbbiról az annyira ismertről, aman-nak viszhangját keblében örökké halja, s hetenkint egy nap

hangosan szavalja el lelki pásztora minden ágazatit. — Statusjog tekintetéből alig hiszem mást értsünk, mint a polgári állás, jog s kötelesség tiszta felfogását, s ebben hogy érendünk czélt, kézi könyveket adunk kezeikbe? Valóban ha most kellene azt közrebocsátani, s kétfelé osztanók a művet: az első fél egészen üresen maradna; a második nem volna képes mindent magába felfogni. De tegyük, hogy jogokkal már bír, s állása ismeretét is tisztán bírja, czélt értünk-e vele? Épen az ellenkező. A ki a lajtorja első fokára hágott, az a másik után fog vágy-ni; erről a harmadikra, s így tovább. — Nem lesz ez megállapodás; de ha azt véljük, mit rejt ez magában? hogy annyit kell tudni a népnek, mennyit mi akarunk, annyit bírni, mennyit mi akarunk; ez pedig nem egyéb mint a kiskorúság fentartására czélzott törekvés, vagy épen szülője annak, hogy a félnevelés veszélyeit idézzük fel a sötét mélységből.

Azonban neveljük bár, vagy nem: isten az emberkebelbe önté az ösztönt a szabadság iránt: mindannyiszor fájdalmasan ébred ez, mennyiszor a kényt dűlni látja az ártatlanságon, a hatalmat az igazságon; mert az igazság: jog, az pedig az emberiségben el van árasztva — ama felé vonatva, vonatunk e felé is. — Ezt azoknak, kik a nevelés által szeretnék a reform törekvéseit paralyzálni. Távol azonban tölem, hogy a nevelés jótéteményeit tagadjam; de valamint mélyen vagyok meggyőződve, mikint neveléstől jogot felfüggeszteni, úgy a nevelést szegény jogtalan népnél sikerrel folytatni nem lehet, mert tanítót fizetni, s gyermekeinek gunyát, könyvet szerezni,

annak munkáit nélkülözni, és mi fő, a nevelés hecsét felfogni soha képes nem leend.

De térjünk vissza oda, hol a személy bátorságról szólnak; a reform más ágaira.

Ha a személy biztosítva van, ha a megváltás elve életbe lépett s az eddigi jobbágy tulajdonosa lön földének: kimaradhatlan következés, hogy a vagyonnak is olyan-nak kell lenni, s e tekintetben az uri székek jönnek megfontolás alá. E székeknek egészen meg kell szünniök, és a törvénykezésnek egészen másnak kell lenni. Állitassanak fel járásonkint törvényszékek a polgári perekre nézve, s mellyek ez alá nem fognak vettetni, azok hagyassanak meg a helybeli előjáróság hatalma alatt; azt sem véljük, hogy ez által minden kényünket kizártuk, mert nem fogjuk a választást kezeinkből kibocsátani s eddig mérsékelve enyhítve csak de megszüntetve nem lesz a néha igaztalan, törvénytelen uri befolyás; mert messze még az idő, midőn nálunk minden a legnagyobb igazság pályáján fog haladni; addig meg kell elégtününk a mostaninál jobbal, noha magában nem a legtökéletesebbel.

Ezek volnának, mellyek a személyt s vagyont a bíráskodás útján biztosítanak; de a vagyonbiztosításra nézve még többek volnának elkerülhetlen szükségesekek.

Akarjuk-e tovább is a terheket halmozni a nép vállain? S ha igen, hol van ultimátuma ez eljárásnak? Azt mondjuk: a jobbágy kezeinél levő föld sajátsága a nemesiséget illeti; mikint ezt az ország-szerkezet eredete, s több törvények világosan kimondják, s midőn a közterhek viselését a jobbágyságra tolá: mással alig mentheti magát,

mint hogy e terhek alapját e földekbe helyezte s hozzájuk azoknak viselését, mint alattomos föltétet csatolta. Ez így némi igazságos szint ölt magára; de ha ennek semmi mértéke, semmi szabálya nincs: meg van e akkor a vagyon-biztosság? hova vezet ez, uraim! ha az előbbi oknál fogva joggal cselekszünk, midőn közterheket rovnunk a népre: jogunk zsarnokságba mehet ált, ha lélek isméretlen járunk el e tárgyban, — milly roppant különbség a mostani, s csak félszázados háziadóközt! Hidakat, utakat építünk, folyókat szabályozunk, középületeket állítunk — naponkint szaporodnak kiadásaink, s ki gondol a takarékosagra? kinek fekszik érdekében, szigoruan vizsgálni a számadásokat? Vesztegetés a kiadásban, hanyagság a számvételben, közönösség, egykedvűség az elhatározásban, mindezek sehol mentséget, sehol jogalapot nem találnak; — feddést és kárhozatot igen a nép szomorú sorsában, minden verejtékben, melly illyekért arcját áztatja, minden sohajban, minden könyben, mellyet nehezen keresett, és az éhségvárító fillér után hullat; — ha már jogot nem adunk a kivetésbe befolyni: e gondolat e tekintet határozzon el hennünket szigoruan, lélekismeretesen félve, kételkedve minden fillér megszavazása úgy elköltésében, mint számvételében.

Ezért határozzuk el: 1) hogy minden szükségtelen kiadást megszüntetünk, minden felesleget leszállítunk; a mostani adót pedig soha egy fillérrel többé fel nem emeljük. 2) Hogy számadásaink nyilvánossak — s ezért ki nyomatjuk mind az előleges költségvetést, mind a számvételt s közgyűlésen teljes számmal benmaradván, fog-

juk mind a kettőt a fennebbiek értelmében tárgyalni. Koronkint közöljük e számvételt hirdalokban s teremtsünk a takarékoságban nemes versengést egymás között. Milly szép hivatásunk fekszik csak e kettőben is! akarunk sie-tünk-e megfelelni ennek? És mi egyenliti meg az örömet, melly felgyulad kebleinkben, ha a terheket bár mi csekéllyel megkönnyítök, ha megtettük azt, mit hatáskörünk elönkbe szabott? A vak történet hatalmat adott, hogy sok százezer javát — földi boldogságát kifejthessük, hogy jótévő atya legyünk a népnek. Felfogtátok ez örömnök teljes hecsét? akkor többé lehetlen, hogy ellenállhatlan vágy-gyal ne vonassatok feléje, és ebben fekszik az ünérzet, melly a nép nevekivó megalégedésének boldogságából fog kebleitekbe visszasugárzani, mellyel az egész civilisált világ elébe léphettek. Határozzuk el 3) hogy minden előforduló rendkivüli szükségeket ezután maga a nemesség fedezzen; új hidak, utak, folyóátmetszések, csatornák, közösépületek állitassanak a nemesség költségén. — Az elvből, hogy ezek a köznép javát is elómozditják, ne vonjatók a következeést, hogy terhei általa fedeztessenek, mert földé már eléggé terhelve van, verejtéke pedig és izmai a földön fekvő terhekért feszülnek, mert a megsza-vazásba befolyása nincs, mert végre a nemesség terhet nem hord, mert ezek javát jobban érzi mint a földnép, melly közt csak nem észrevétlen oszlik fel a süker az eredmény, mert a nemesség szavazván meg azokat, nagyobb óvakodással fog határozni, nagyobb takarékosággal kiadni, nagyobb szigorral számoltatni.

Mind ezek megyei rendszabályok volnának a földnép vagyonbátorsága érdekében — mert a törvényhozó test tovább mehet és kell is, hogy menjen — a hon érdekében. — Azonban mi fogja ezen határozatoknak az életet megszerezni? A közvélemény. Ez álljon elő egész hatalmával, a dicsőséget mint gyalázatot egyaránt osztogatóval; ez, mellynek fegyvereit senki nem kerülheti el, rejtse bár mikint is magát. — Ez adja át a gyalázatnak nevét annak, ki megfelejtkszik, mit köszönhet a polgári társaságnak. Fukar, ki jótéteményt csak aratni szeret, de nem munkálni érette; hálátlan, ki a harc viharai közt fentartott hazát a béke-ölnén felejtí meg; gyáva, kiért az apak vért ontának, s ki unokáiért néhány forinttól irtózik; tudatlan, ki nem látja át, hogy a közczélra vitt áldozat, önjavára is visszahat, s rosszszivü, ki verejtékét kívánja polgártársainak, hogy avval szerzett kéjek közt dözsölhessen. Ily erejével a közvéleménynek lesz, a ki szembe szálljon? — nem, illy elfajultságot a nemesi osztályról fel nem tehetünk. — Ezen közvélemény adjon életet, és erőt Mátyás törvényének, az 1486 — 64. addig, míg a nemességnek financialis viszonya a statushoz általános reformon menend keresztül; ekkor mi történendik? más kérdés, s bennünket czélunktól most igen elvezetne. — Azonban országgyűlésen a vagyonbiztosság tekintetéből szükség, hogy a közmunkáknak bizonyos korlátok szabassanak; az előfogatok megszüntessenek; a tisztviselőnek kártpótlásul fizetés nagytítás adatván, szükség, hogy a megyei financialis rendszer változzék.

Itt jó tekintet alá a házipénztár jövő reformja. Megosztani szándékunk azt aránylag a köznéppel; ez igen

szép jelensége újra a szellemiránynak! de nézzük következményeit. Vélhetjük-e ekkor, hogy a nemesség a mostani csekély fizetések mellett fog hivataloskodni, midőn most a tehermentség a nemes indító ok? — ez nagyobbra emelendi a költség összeget. — Új kiadások fordulandnak elő; és mi megajánljuk, mert mi is fedezzük ez közjogilag ránk nézve tisztán áll, de a köznépre? — reformot hozandunk be, de még is hogy fogunk nevében is ajánlani, mi, kiket csak születés tön e jog birtokosivá? minden megszavazásnál itt újra az elv fog előállani, hogy a köznép befolyása nélkül terhét nem nevelhetjük, s ez mindig gátul szolgáland; mert mindig feltételez a nem képviselt részére igazságos biztosítékot, protectiót, felügyeletet, melly ön lábaival késleltetve jöközbe, és sokszor legjobb szándékunk meg fog, meg kell hogy törjék rajta. *) Helyhatósági rendszer jótékonyasága érdekeinek nem csak szó de tett de áldozat általi előmozdításától függ; mentsük meg egyrészt az elvet, hogy „mindenki befolyásával történjék az adóajánlat“; másrészt

*) Ez az főleg mi engem az aránylagos adózat felett kételkedésbe ejtett, és egyszerűbb könnyebben kivihető mód ajánlatára birt. Továbbá nem hiszem; hogy a mostani megyei rovatási kulcsok szerint az elvállalás keresztül menjen; jó kivetési rendszer létrehozása pedig sok év sok költségnek leend szüleménye, ehhez minden nemesi birtok felmérése s osztályozata — két nagy és nehéz mű kívántatik. De midőn a javallatot teszem korán sem akarom az aránylagos nemesi adózatot ellenzeni mert én a mostani hibás rendszertől minden áron szabadulni kívánok.

pedig helyhatóságunk kifejtésére szerezzük meg a lehetőséget, s ezt nem az által, hogy megosszuk a házipénztárt: hanem ha leszállítván, vagy kihagyván a felesleget, a házipénztár mostani összegét, mint maximumot vesszük fel s jövődre minden előforduló költséget csupán mi magunk fedezzünk; így egy részt biztosítva leend jövődre az, kinek nincs befolyása; mi pedig, kik szabadon határozunk erszényeink felett, szabadok is leszünk az adójánlatban; mert csak bennünket illetend s így meglássuk majd: mellyik megye leend az, mellynek érdekei kifejtetlen maradnak. Mellékesen megjegyezhető, hogy mi magunk biztosítására bizonyos összegig a többség, azon felül két harmad határozzon; másodsor, hogy ez csupán a nemesi birtokot illesse. — De térjünk vissza a köznépi ügyére.

Adjunk a köznépnek megyei képviselőket, a népvédekben. Ezek semmiféle tisztséget nem viselhetnek. Mindannyiszor valahányszor a népnek törvényes jussai tisztviselő vagy földes ur által sértetnek: szavat emelendnek. Legjobban ismerendik a nép állapotját, leginkább érzendik sorsát. Minden népérdeklő határozatnál kellő felvilágítást s figyelmeztést nyujtandnak. A számadások vizsgálásába befolyanak, nehézségeket teendnek, mellyeknek tárgyalás alá kell jönniek. Ha a büntető törvénykezés változást nem szenvedend: ügyelni fognak, hogy a védelem rendesen, szaporán és egész szorgalommal történjék. Országgyűlési utasításokba befolyanak és szavazattal bírnak. — E népvédek választásának két módját látom. Az egyik, hogy minden helység lakosai többsége vá-

laszson egy választót, s az így választottak egybegyülvén tíkos szavazat útján válasszák meg a népvédeket. A másik hogy a köznép helységenkint közvetlen a népvédekre szavazzon, a szavazat eredménye írásba téve, s lepecsételve a legközelebbi közgyűlésre beküldessék — hol a levelek felbontatván a többséget nyert népvéd köztudomásra hozatik; mellyik célirányosb a közvélemény kifejtendi — én részemről ollynak az elsőt tartom. Igaz ugyan, hogy korunk nemtőjének hála, most számos pártolókat talál a nép a megyékben; de valljuk meg: ennek jótékonyága nagyobb részt a sokkal ragyogóbb törvényhozási pályán nyilatkozik, s az apróbb, de ezért szinte fontos tárgyokban önmagát felejtí meg. Valljuk meg, hogy megyéink egy igen jelentékeny részében e pártolás igen gyenge, precair, kellemetlenségeknek kitett, néhány tag lelkiületén szellemén alapuló s így változékony. Valljuk meg, hogy bizonytalan és ez a főhiány — változik a megye szelleme, s a népharát hallgatásra kárhoztatik. E pártolás mint kegyelem mint ingyen jótétemény hat lefelé, és ha a nemeskeblü hazafi ezt legkevesebbé sem érezteti: természetét ez meg nem változtatja; nem szünik meg bizonytalan, változékony, tökéletlen, lekötelező lenni. — Itt az idő, hogy a nép e pártolást törvényesen követelhesse; s ha jogokat adtunk neki: azoknak biztosítékot is kell adnunk, hogy e pártolás ne fél, ne kegyelemozzó, ne időszaki, de százezerek vágyainak összpontosítása által legyen erős és teljes, törvényes és jogi, örökké éber, és kitartó. Illyesminek kell lenni a népvédelemnek a megyei rendszerben elvegyítve; ez üldözést nem férend, ez párt,

— rokonság, — vallásnézeteket nem osztand s felszólását mint hivatalában fekvő köteleességteljesítést ha néha kedvetlenül veendjük is, de tisztelendjük. Mi jogaink sérelmeiért felelőséget követelünk; és hangosan emeljük szózatunkat — ellenére a status-főhatalomnak, és kit mi kormányozzunk, a köznép embere, ha sértve van, minő orvoslás után nyulhat? Jog nélkül szót emelni közepettünk, kérni folyamodni fog! Mi fonák állása az osztó igazságnak! mert felől is mondám egyhelyen: hogy ha birtok — vagyonskülönbségünket jogtérre állíthatjuk, nem azt, hogy polgártársaink felett önkénnyel ellenőrség nélkül urkodhassunk. Kivánom, hogy e népvédelemre nézve mindenki önkebléből meritse a meleget; és ohajtom: váljék általános elmélkedéstárgyául az eszme; — nem lehet sokat elmondani mit mélyen érezünk; tollam bár mennyire vagynék itt az érzelmek országába szerte csapongni, és elmém bár mennyire az okoskodás erejét felkutatni! De az érzelmet mindenki önkeblében, az értelmet önelmejében is feltalálja. Ezt erősen hiszem; forrón ohajtom.

Ez az a fokkonkinti reform, melly a népet vagyons fogalom tekintetben a béke ülén előre vive lassankint a nagyobb szabadság elfogadására képessé teheti; ezek után fog jöni csak a hivatalképesség, a törvényhozási részvét. Hol van a pont jövőben, melly életet adand ezeknek? ki képes ennek minden titkait megfejteni; mi csak annyit mondhatunk, hogy mindezek kimaradhatlan következményei e munkának, és mondhatunk annyit, hogy ha haladásunk lassu is, de az ellenérdekek mellet kimélettel engesztelőleg vonul el. Mi előtt a cselekvés pályára

kilépne a meggyőződésben, a kebelben keresi az erőt; s bizonyos, hogy a reactio működéseitől, a hátralépéstől ment maradand. Ezekben alapszik a köznép institutióinak legközelebbi reformja; s hogy ebből hazánkra, alkotmányunkra, nemzeti vagyonunkra a legtöbb jó és üdv szivárgand ki; arról a nemességnek többsége, már fentebb is látók, meggyőződve van.

De mikint áll ez oldalról nemzetiségünk ügye. A 9 millio embernek ereje, nyelve, szokása mily súlyt vet a mérlegbe? Jegyezzük meg, más nemzetiség él a kárpatok között, más dél és más kelet felől, és ismét egy harmadik széllyel az országban: — azonban mielőtt egyenkint taglalnók ezeknek viszonyait a magyar nemzetiséghez: vessünk egy általános pillanatot a köznép nemzetiségének kérdésére.

Három érdek tartja össze az embereket a polgári társaságban: a közös szabadság, a közös nemzetiség, a közös vallás. Mindazáltal hogy áll népünk e tekintetben? Természeti ösztönénél fogva vonatik a szabadság felé az által, midőn az igazságtalanságot érzi, s a szolgaságot atkozza. De ekkor előbbi lapjainkra jegyzett gondolatink, az institutiók reformja mindannyi eszközök, mellyek annak megőrzésére, terjesztésére a sok milliót összefűzzék — most s még inkább ezelőtt köznépünkben egy általános érzelem uralkodék, és ez az elnyomatás egy részt fájdalmas, más részt bosszus érzelme s gondoljuk, hogy ez érzelem nem lett volna képes egybegyűjteni bár mily ajku bár mily vallásu árnyéklatait — s e jelenetből mindenki foghat következtetni az állapotra, midőn a közös

jog érzete fogja a kebleket birni; az általános szabadság fejlődésében foglaltatik az összetartás, az egység egyik leghatalmas köteleke — ezt, nézzen bár vissza a múlt időbe, nézzen a jelenbe, mindenki bebizonyítva találandja. Ennek birtokában ki fogja elválasztani a népet; belső hatalom? ez épen teremté az egységet, — külső? mit adhat ember embernek többet, mint szabadságot? mit nyerne a hódító maga? Földet? ez a nép sajáta; ezt magától elvenni nem hagyja. Adót? ha többet kíván, mint a hon igazgatása megkívánt, ismét jogot támadott meg, s a megtámadottal küzdeni kell, ki — fog hasztalan a harcra kiállani, ki fog vért ontani?

Az egység második eszköze a vallás. — Meg kell vallani, ez a köznépnel, ha félrevezettetés, csábítás hálojába kerítettik, nem csekély fontosságú; semmire nem olly kész, mint vallása védelmére, fényének emelésére, hatalmának terjesztésére; de még egyszer ismétlem, ez azon köznép, mellyre értelem befolyást nem gyakorol. — Küriül tekintve külső állásunkat, ez látszik zavarokat rejteni magában; azonban vegyük, hogy népünk értelmesége naponkint növekszik, s ez által a vész csökken; vegyük, hogy a vallási érdek képviselőit csupán a pap-ságban találja, s osztályának — melly itt nézet alá jö — elhanyagolt nevelési állapotja naponkint javul. Az elősorolt institutiokban pedig a legnagyobb ellensúly állitatik fel. Különösen egyik pontja annak melly a népvédékről szól ollyan hennan mint a bizodalom tüzhelyéről a homályos elme legtöbb világosságot nyerhet, melly a fanatizálás fellegeit elenyésztesse, és ollyan, hogy érdekeinket job-

ban összforrassa a köznéppel; de a tárgyra még visszatérünk. —

A harmadik eszköz a nemzetiség. Ennek felfogására több kell, mint népiünk értelmessége mutatja, s ha ezt köznépiünk közt legkevesebbé vesszük észre, ne másnak mint ennek tulajdonítsuk. Az értelmesség, melly ez oldalról hazánkra veszélyes lehetett volna, az eddigi rendszer által a nemesi körbe befogadni, a vagyonost — nem csak megfosztaték erejétől, de nemzetiségünk hatalmas előmozdítójává változtaték; a jövő polgárság reform pedig azt, mi eddig elmaradt, fogja nemzetiségünkbe felolvasztani. A polgárság körébe szabad az átmenet; s így az értelem, mi a köznépből kiemelkedni fog, megnyeretéek az átköltözés által. Addig pedig még ez institutiók életbelépének, még ezekkel karöltve a nép értelme nevedni fog; nem fogunk e semmit a magyarosítás ügyében elkövetni? A köznéppel a legszorosabb összekötetésben állunk, nem fogunk hatást ez ügyben gyakorolni? Uraim! itt a nemzeti nevelés teljes fontosságával, jelentékenységgel! a népnek az iskolában magyarul kell neveltetni. Ez oldalról fogjátok fel főleg a nevelés szükségét! E tekintetből a buzgalom! innét a lelkesedés a népnevelés ügyében! Párosítsátok az értelem-fejlődést a nemzetiség-fejlődésével, s mind a kettőt mozdítsátok elő a szabadság megadásával! És a köznép el fog vergüdni a tudatra, hogy institutióinak fenmaradása s így boldogsága a magyar elem elfogadásában fekszik, és lesz forrás, honnan e tudatot meritse — a szabadság pedig szinte hatalmas érdek leendő arra, hogy magát azon nemzet tagjának vallja,

mellytől az kifolyt s mellyel általa összeforradott, s mellytől reá még talán a nagyság fénye is háramlandik.

Uraim, megszűnt az üldözés kora azért, hogy ilyen vagy olyan vallásnak, nemzetiségnek tagjai vagyunk; korunk a társasági szerkezet javítása által a közös boldogság kora. Hazánk társasági szerkezte közös nagy-léte kívánja, hogy magyarok legyünk; de szabadabb s így értelmesebb emberekhez könnyebb szóllanunk, s így ha ellenségeink, a népcsábítók, nem győződnek meg e tételek valóságáról, folytassák izgatásaikat: mi megadjuk a szabadságot a köznépnek, megadjuk az eszközt, hogy boldog lehessen; és ha ennek birtokába juttattuk, akkor elmondjuk tételinket; ám lássuk, mellyiké lesz a diadal, a tetté vagy a szóé, az ígérété, vagy a megadott jogé!

Ezek általánosan — lássuk most egyenkint a népeket.

Először is a magyar. Tekintsük jellemét, vagyónát, számát, értelmét, helyzetét: mindezekből nemzetiségünknek aránylag legnagyobb ereje tűnik elő. E néposztályban a legtöbb önállást, férfiaságot, ragaszkodást a honhoz, büszkeséget a nemzetiségre látjuk párosulva; ennek az inség napjaiban sokkal nagyobb volna, mint véljük, fontossága; nem mondom, hogy a hidegségnek, a megvetésnek idegen ajkuak iránt tovább is fenállni kell; enyészszék ez el, de enyészttével az erre fordított, a kinőtt erők térjenek vissza a tiszta forráshoz, a saját hon-, a nemzetiség-szeretethez. Értelmisége, igaz, csekélyebb, mint a német köznépé, de népnevelési intézkedéseink ennek szaporább kifejlését fogják legközelebről érdeklenni. És igen nagy részének vagyonsága, szabadsága nem fogja ezt is siet-

letni? hát a földnek felszabadítása mikint fog ez elemre hatni? Legbujább síkjait lakja a hazának. Uraim, állítsatok közlekedési eszközöket, fejtsétek ki a kereskedést és e néposztály vagyonsága mindeniké közt legnagyobb leend. Vegyétek hozzá fekvését a hazában, — megszagatva nincs; s mint egy testben lakik a honnak közepén. És sem hely, sem iráskülönbségek nem zavarják az egységet. Száma az összes magyarságnak 4,435,818, holott az összes szláv eredetű népeké 3,016,314, s így egy millióval, s mi haladja, több. — A magyar erejét, éltető szellemét a nemességtől, s a természetes nemzeti sympathiából nyeri, s e kapcsolat által nyer erőt, a szám is, és maga jelentékenységre emeltetik. Ki nem ismeri a nagy községeket a Duna, s Tisza, Körös s Maros síkjain; szabadítsátok fel az uri tartozásoktól, adjátok meg az említett jogokat s ha vagyonságukat, értelmiségüket számlálhatlanul már ez által emeltétek, az együttlakás, a városi szerkezet a magyar elemnek olly erőt kölcsönzend, melly mellett minden más, kell, hogy háttérbe lépjen. —

Higyétek, a hazának minden ajku népei közt a nagyságnak a hatalomnak legtöbb csirája a magyarban fekszik.

Második a német. Lehetlen hogy szívünk egész melegével ne üdvözljük e részét köznépünknek. Akarjuk látni a szorgalmat, a tisztaságot a tudást minden körülményekhez alkalmazkodni; az erkölcsiséget, az értelmet, a vagyonságot: mindezt a német ajku nép teljes mértékben mutatja, — a kereskedés illy árva állapotjában, olly urbéri, olly országos viszonyok sulya alatt, milly virágzó állapotban él! nem e annyi példányok ezek

köznépünk közt, nem ősztön mind azon tulajdonok sajátátételére, mellyeket imint most számítánk el. — Ennyi érdem a hon iránt! Öröm fogja el keblünket s a tiszteletnek azon bizonyos neme, mellyet a jól teljesített polgárhívatalás magában rejt; azért szeretet s méltánylat e néposztálynak! értelmességénél fogva mit várhatunk egyebet, mint ragaszkodást hazánkhoz, alkotmányunkhoz, nemzetiségünkhöz? Vallásos nép — vallása biztosítva, kegyelve van. Szorgalmas — szorgalma gyümölcseit a legközelebbi jövő tökéletes pártolás aláveszi. — Esmélettel bír társasági állásáról, s a jog ez eszméletet táplálandja. Ezt magával hozá, s gondosan őrzé meg, mi könnyű, hogy e jog érzetet átvigye hazánkra, s ennek szabadságára, mellyel eddig csak sajnosan gondolt külföldi társaira, s fájdalmasan a honi viszonyokra! És ha átölelte jogérzetével a hont: akkor felébredének benne is a nemzetiség iránti kötelelességek; mert nincs haza, melly iránt tartozásokkal is ne kelene viseltetnünk. Vagyonossága eszközöket nyújt a nemzetiség eszközeinek megszerzésére, iskoláit legjobb karba helyzi, gyermekeit nem vonja el, tanítóit jól fizeti, népnevelési tekintetben legjobban hathatni reá. —

Következnek a szlávok, — Mi tisztán csak a honiakról, szorosán a magyarországiakról szólandunk. Igen érdekes volna ösmerni a szláv elemeket egész terjedelmükben, s így mindazokat, kik e nagy nép-családhoz tartoznak; de ez oda fog tartozni, hol egykor magyar hazánkknak külső political állásáról s különösen az orosz és szláv népekhez külső viszonyokról bővebb tudomány, vizsgálat, s tán utazás után foghatunk értekezni; mert illő: hogy hazánkat

ne csak belülről, de kívülről is ösmerjük; jövendője nem csupán önmagunktól de a külső befolyásoktól is függ; és fel kell ezt tárnunk egész mértékben, erőt kell erő eleibe állítanunk; a vésznek elejét vennünk; nevelnünk a körülmények jótékonyságait, kedvezéseit; mi most nemzetiségünket csak belső szempontból tekintjük, és ebből tekintsiük a szlávokat is.

A szlávok mozgalmait darab idő óta figyelemmel kísérrjük; de minden előleges vizsgálat nélkül. Egyes agyakban fogamzó képek, ha nincs anyag, mellyben alakulhatnak, üresekké, hasztalanokká váltak. Így Magyarorszáiban a szláv nemzetiség. Uraim! Hol a pont, mellyhez ragaszkodtok ez üres képpel? A nemesség általánosan magyar. A polgárság, ha nem egészen magyar; de még kevesbé szláv; marad a köznép. S ez valólag így van: s ezért épen, hogy a szlavismus ügyét, a nemzetiségünket érdeklőt e rovatba halasztók. Vegyük a dolgot komolyan! A polgári hatalom factorai: értelem, vagyon, szám. Óh mi messze áll a szláv köznép attól, mit e tekintetben értelem alatt értünk, — értelem, melly a polgári szerkezetnek, a világ viszonyainak tiszta felfogásában alapszik! annak fentartását, kifejlését eszközölje; ha pedig csak sejtelmeken épül, azoknak rendszerét, organisatióját önmagában alakítsa meg, számolja ki. És azt mondjátok itt, hogy ez értelmet kitejtitek? Ez több volna a rossz szívűségnél; mert vélitek-e azt, hogy a Karpatok ormaira úgy, mint Duna alrészzeire kiterjedő magyar statushatalom más mint önmagának kifejtését eltürendi? hogy illy fogalmak létrejöttét elnézendi hanyagul és részrevétlenül? De, u-

ralm, doctrinátok csábításon is alapszik, s ha tán megengedné is ennek teljesülését: a magyar status-hatalom, köznépek jobbainak józan értelmén törnék meg, mert előbb-utóbb megtudná, hogy eltitkolátok előtte Sibiériát, el az ostort — a kancsukat, eltitkolátok egy hős nemzet gyászos elestét, el az érzelmet, melyet a magyar nemzet ekkor tanusított, — eltitkolátok az éjszaki befolyást Oláh- s Moldvaországban; ezt pedig higyétek, saját ti embereitek fognák elbeszélni az ámitott köznépek. Uraim, itt az értelemre nem számíthatok; a köznép értelmisége sokkal inkább függ társasági jogainak szaporodásától, mint bár mely nevelési rendszertől, vagy inkább még ez izgatósoktól. Mikint fogjátok az egymásután következő fogalmakat kiirtani. Hiú képzeményekkel a valót? mikint fogjátok a kimaradhatlan ragaszkodást, a szeretetet a magyar alkotmány iránt előlni? ismét képekkel a valót? Két hypothesis mellett érdemelnétek figyelmet, szlávellenségeim! ha a magyar nemzet szelleméhez hűtlenül, a köznépele nyomás és zsarolás principiumihoz térne vissza: első. Ha az éjszaki hatalom, szelleméhez hűtlenül, democraticus zászlót tűzne ki, s első lépésül mindjárt családátok leghősebb tagjának elrombolt szabadságát adná vissza: második. Tegyétek meg mind a kettőt — de elválhatlanul egymástól, — és megvallom; hazám jövőjének tiszta egére viharos felleget idéztetek elő; semmisítsétek meg mind a két hatalom történeteit, a legközelebbi évtizedről; zárjatok be a pozsonyi országház termeit, és nyissátok meg Varsóban és Pétervárott a zárt termeiket, hogy a nép emberei halathassák magokat: és mi magyarok mindnyájan igen fon-

tolóra vesszük mostani phantomaitokat. — Tegyétek a tettet nem tetté, — de ismét mondom, elválhatlanul a két hypothesis egymástól: — ám miért dülnek nemzetem kebelén, ha szolgának kellene lennem itten és ott is, hová reménnyel tekintek — miért dülnek a való szabadság ölében, midőn másott sem nyerhetek egyebet? Az éjszak a szabadság eszméibe öltözött, és Magyar hazánk szinte azokkal halad a jólét sugárait mindenhova elárasztva! milyen botorság volna felidézni a nemzeti viszálykodás rémeit? Mi nem tudjuk kebleitek mélyén mi fekszik: de mind ezen tételeink igazságát ti magatok is sejdítitek, midőn izgatásaitok czéljaúl nyelv-művelést, literaturát tüztök ki. Itt sejdítitek a valót, és sulyja alól nem fogtok menekülni, bár mi vezérelje eszméiteket. Ismétlem: értelmére a népnek ne számoljatok; számolástok meg fog törni, mert népeteknek utolsó gyermeke tudja azt: jobb az idegen jó barát, mint a rosz szívű rokon.

Igen nagy factor a statushatalomban a vagyon. Tudjuk, mikint áll egész köznépünk vagyonossága, és ki nem ismeri a népet az éjszaki bércek lábainál, és milly viszonyban állnak a kopár sziklák, a szűk völgyek, a fenyvesek, a buja, és tágas síkhoz, az apró csermelyek a széles folyamokhoz; — nem akarjuk azonban bántani a békeszorgalmat, a vas türelmet, a csendes és példás erkölcsösséget, melly e népág kebelében szelíden virágzik, de ha a jövő lepleit elmozdítjuk; ha a jótékony istitúciók, a kifejtett közlekedési eszközök eredményeit mind a két honrészeken összehasonlítjuk: a nagyobb vagyonosság mindenestre nem a szláv elem fészke felé fog nehezedeni. Mind

ezek csak ellenségeinknek mondattak, és nem az egész néptömegnek, mellyhez csendes elkölcösségeért a legmelegebb érzelmek vonzanak; és mellynek jóléte előmozdításaért a mindenkire ható jogok boldogító sugárai egyentőlen fognak szétáradni, nem a nagy néptömegnek, melly ezer csatában onta vért e hon fentartásaért, melly hadi erőnknek most is nagy részét képezi, melly sok fiának honi ipar és kereskedés sokat igen sokat köszönhet, e néptömeghez szózatunk a legmelegebb, kezünket nyújtjuk feléje hazánk nagyságának előmozdításáért.

Különbben is egész köznépünk vagyonsága csekély hazánk földterületének egy negyedrészt sem tartja kezei közt a köznép s ennek is tulajdona a nemességet illeti, és ha tekintjük kereskedés hiányunkat és a sok terheket a falusi esküdtől a megye főispánjaig, a mestertől a püspökig, és — de minek előszámlálni az ismerteket — a hatalom e factora a számolathól úgy enyészik el, mint az értelmiség.

Végre mi tekintetbe veendő az a szám. — De az igazi hatalmat a három együtt: az értelmiség, vagyon, és szám képezi; egy magában igen gyenge, valamint egyes embernél, úgy egész népeknél. Mondtuk pedig, hogy értelmiség és vagyon, melly e népágból kiemelkedik; e számot csökkenteni fogja. És ha mégis ellenségeink az erő ezen eleméhez nyujtanak ki kezeiket, sokat és igen sokat kell tekintetbe venniök, hogy önmagokkal tisztába jöhessenek. Néhány adatot mi is képesek vagyunk nyujtani, a munkát könnyítendők. Egy népcsaládhoz számítjátok a tót, orosz, szerbet, rácot? Helyes. — Hiszem, nem felejtétek, hogy a nyelvégység, a sokféle dialectus, szó-

kiejtés, és más meg más különféleségek által igen gyenge. — Ezt nem felejtétek: de ezt közös literatura által megszüntetik; azonban mi képzelet az, literatura által hatni akarni a tömegre? De mégis lesz-e közös literaturátok melly sem nem lesz cseh, sem nem rusznyák, sem nem illyr! A nemességbe emelkedettek a magyar elemmel olvadtak vagy olvadandnak össze, — a polgárságban állóknak a polgárság reformja hasonló sorsot készít; a népre a törekvés nem hatand; s így magok maradtak azok, kikbe az agyrém átszivárgott; a nyelv különbféleség által megszagattottak pedig úgy hogy e tekintetben erőt fejthetnének ki, soha nem fognak egysíttethetni.

Legnagyobb rugó a köznépbén a vallás, és tegyétek az egész szláv családot egy vallásúvá: és rosz szívű törekvéstek aggodalmunknak vetendi meg alapját. — Azonban nézzük, hogy oszlik fel vallási tekintetben a szláv nép — itten a végvidék és Horvátország is számolatba jött

r. cath. tót:	1,215,944.
horvát:	886,079.
illyr:	416,150.
g. cath. orosz:	442,903.
sokátz:	13,188.
agost. tót:	467,562.
reform.:	3,750.
g. n. egyes. illyr:	828,365 *).

*) Fényes Elek Urnak ki ezen adatokat legközelebről megjelenendő munkájából közölni szíveskedék az egész hon előtt meleg köszönetet mondok.

Mikint fogjátok ezen öt féle vallási érdekeket egy oly elembe egyesíteni, melly (kihagyván a végvidéki 435,576), nem számlal csak 391,889 lelket hazánkban, melly az északi külföldön az óhitű vallást tüzzel vassal, kényszerítéssel terjeszteni megindult. Magyar hazánk, magyar alkotmányunk az, melly a vallási egyenlőségnek első veté meg alapját, melly e vallási egyenlőséget egész terjedelmében helyre állítandja. — Erre azt felelitek, hogy a vallási érdekeket a szláv elem csak úgy biztosítandja, mint a magyar. Ez, uraim, megvallom, annyi: a tűz eloltandja a vizet; a feketének szüleménye lehet fehér.

E pontnál lehetlen, hogy eszembe ne jusson a világmozgalmak egyik legnevezetesebb jelenete. A francia revolutio sergei a Rajnán és Alpeseken a szándékkal léptek át, hogy az ellenséges kormányok megdöntésével a népeknek szabadságaikat megadják — mi történt? A kormányok megbuktanak, a népek pedig a zsákmányolás, elnyomatásnak lőnek áldozatai, — királyokat tolnak reájok, és a harczok nyomorait viseltetik velők. Mi lőn szüleménye ennek? Egy nagy tanulság a népeknek, hogy a lelkesedést, sympathiát alacsony célok eszközeül használák; bizonyos vagyok benne, hogy nem ez volt a cél a kezdetnél; hogy csakugyan létezett egy nemesebb indok az első hevüléskor, de az emberi indulat elhomályosítá a célt, elfoglalá a békes emberszeretetet szelid érzelmeit, — nem is akarom az egész francia nemzetnek ezt betudni; meg vagyok győződve, hogy ez csak kinövés volt a nagyszerű mozgalomnak — de elég hogy, a veres nyomokat, a sírhalmokat, a gyászt és keservet maga után hagyá. És innen magyarázható meg a

lelkesezés, a martius 1-jei ministerség magaviselete után Németországban; innen a nemzeti dalok mint kinyomásai a nagy néptömeg érzelmeinek; innen a népellenes mozgalom.

Mi a történelemből ezt kiragadtuk; azonban az összefüggésből egy láncszemet kihagyánk; s olvasóinknak adjuk át, e szemet a láncba beilleszteni.

Vallási egyenlőség volt jelszava az utolsó évtizedben a magyar nemzetnek, s e jelszó a két utolsó törvényhozói testületnél megtalálta organumát; vajjon a vallási egyenlőség, a teljes vallási szabadság hagy-e még valamely ellenséges indulatot kibékítlenül? E vallási egyenlőség mellett mire lehet a kedélyeket, a köznépfanatizmusát használni? Uralkodásra, vallási felsőségre? De ezt, uraim, rólatok fel nem teszem; mert ha katolikus színezetűök teljes megaláztatást lel a mostani institutiókban, a protestans azt a legközelebbi jövőben feltalálандja. Nem képzelhetem teljes vallási szabadság mellett mikint nyújthatna segédkezet e célra — az uralkodásra — a pár száz ezer széllyel szórt értelem és vagyontalan pornép? Öt millio ember a vallásfelsőség minden színéről kész lemondani, hogy polgártársainak nyugalmát megadja, szeretetét megnyerje; és ez elkopott szerepet egy olly fractio vállalná magára? Erről, uraim, botorok vagytok, ha álmodoztok.

Vallási egyenlőség az, melly a még kibékítlenül hagyott érdekeket összefűzze, s az embereket, az egymástól e miatt elfordultakat, meleg, őszinte kézszorításra bírja. Catholicus, protestans, óhítú, magyar vagy szláv, a

statushatalomnak egy fokán, egyenlő pártolás alatt állanak; itt pedig kéz a kezet megérintheti, kebel kebelre borulhat, s a nemzeti egyetértés szelleme mosolygva nézندی majd ez annyira várt jelenetet. —

És, uraim, ne felejtsetek el, hogy a köznép, melyet ti szlávnak neveztek, a helyzet által mindenütt megszagatva van; pedig ez fontosb körülmény, mint vélnétek; mert kell lenni egy gyűlpontnak, honnan minden erő egyenlőn szivárogon ki; és egyenlőn térjen vissza; — a Karpatok és Száva parti közt pedig egy igen nagy szivatag ásítóz keresztül, mellyen még ellenségünk szerencsétlenségére igenigen rossz utak és közlekedési eszközök léteznek; ha pedig ezeket a nemzeti erő felállítandja; az üdvös eredmény inkább másoknak mint szláv ellenségeinknek használnának.

Tudjátok ti azt is, hogy a népesség növekvését az élelemszerek mennyisége kormányozza; ez élelemszerek pedig, a köznép oeconomiáját nézve, a föld mennyisége és minéműségétől függnék. Ez elvek előhocsátása után tekintsetek csak a bérczeket, a fenyveseket, a kopár sziklákat, a sovány homoktéreket, mellyek a szlávoké, és a buja természeteket, és mentől előbb szabaddá teendő kővér lapályokat, a még népetlen pusztákat, mellyek a magyaré, a jókeblű németé, vagy a csendes oláhé. —

Mi tehát a kapocs, melly a szlávokat összefűzze; mellyek az oszlopok, mellyekre az egyesítő hid építtetni fog a ragadó hullámok ölehen? A szabadság? Ez sajátja a magyar alkotmánynak. A föld? Ez előbbutóbb sok milliónak leendő birtoktulajdona. A litteratura, az értelmiség?

Ez a köznépre hatástalan. A vallás? Ez csak egyenlőségben talál erőt, ezt pedig csak a magyaralkotmány nyújthatja. Nemzeti egység? ez nem létezik, s reá csak alkotmány és vallásszahadság vesztese által küzdhetnétek fel, s a szláv nevet szolgálásért vásárolnátok meg, s ez milly díj átadom meggondolni mindenkinek, kérdezzétek meg az elszászi németet: a földet, mellyet lakik, a France határaiból kiragadva, Deutschlandnak kívánja-e neveztetni. Kérdjétek meg a német Schweizit, hogy gyönyörű hérczeit német kormányok alá akarja-e juttatni? — mind a kettőt azért, mert német. A hollandi miért nem fogadá el a német nyelvet, mellynek typusát hordja magán nyelve s miért nem kíván németországhoz tartozni sem egyik sem másik? — Viszont mellyek az oszlopok az egyesítő hid alatt a magyarnál? Ezek: politikai egység, mellynek minden köve mind annyi jog; a másik a vallási egyenlőség mellynek minden köve a béke és nyugalom, e két drága kincse földi lételünknek. Ennyit a magyarhoni szlávokról. —

Egy nevezetesb népág még az oláh. — Csendes és békes; szelid, engedékeny, háladatos nép — de értelmetlensége s vagyontalansága szolgálai érzelmekkel nevelik. — Nemzetiségünkre nézve nem könnyű lesz a hatás reá, mert vagyontalansága, értelmetlensége az oktatást nehezítendi. Nagyobb részt keleti és déli hérczeit lakja hazánkknak és legkevesebb ellenszegüléssel sem viseltetik a magyar iránt; s ha vallási tekintetben vezetőkkel, a papokkal birna is; nemzetiségi tekintetben nem bír, és statusunkra rossz hatása soha nem is leend, müipar s kereskedési

osztálya nem létezik, s minden ereje a földművelésben van; intelligenciája pedig megtanulható vallás és alkotmány, milly viszonyban állanak egymáshoz Oláh és Moldva országokban egykori frigyeseiben hazánknak.

Ha ezek után valaki kérdezné, mik tehát köznépiünk-nél az eszközök nemzetiségünkre? Feleletül én kérdeném: ismeri-e a türelmet? s ha igen, akkor kezet nyujtanék: ebben s az időben fekszenek az eszközök arra, hogy köznépiünk is magyarosodjék. Különbem nemzetiség nem csupán a nyelvben áll. — Nemzet tagjai leszünk a jog és szabadság, az alkotmány által; melly nemzet ezt fenntartja, mellyből ez kifolyt, ahhoz fogunk számoltatni akarni; és ez akarat, e ragaszkodás a nemzetiség egyik része — alapja az egésznek — ösztön a nyelvre. E tekintetben nemzetiségünk a legközelebbi jövőben már elfogadva, megalapítva leend; és mikint hat még a köznépre a szabadság? Vagyonosságát előmozdítja; és ez, uraim, az igazi nevelés alapja s álmódjunk hárm szépekét a népnevelésről: addig teljes gyümölcseit az meg nem hozandja, míg institutioink javítása által szegénységéből ki nem emeljük.

És ha a nevelést a vagyonosság feltételezi: akkor, igen, nyelvünket is; mert ennek a népnevelésből kell kikelnie. Minden intézkedést e tárgyban meleg kebellet kell ölelnünk, és ha a sikert nem is foghatjuk mindjárt kézzel, csüggednünk nem szabad.

Én legcézirányosbagnak vélnék egészen új magyar iskolákat, minden helységben kis gyermekek számára 4 esztendő koruktól egész hétig bezárólag. Fő célok a

magyar nyelvet hallás, játszás, tárgynevezés, imádság, ének, apró mondások által tanulni, úgy hogy a magasb iskolában már sikerrel magyar nyelven taníthatassanak írni, olvasni sat. E célban rejtezik a kisedővás célja is, és így kétszeres hasznuk leendnek. — És én, megvallom, mi tekintetek vezérelnek e javallatnál. Gyermekeit a paraszt főkép azért nem küldi iskolába, mert azt házi vagy mezei dolgaitól szegénysége miatt ritkán nélkülözheti; ezek a „kis magyar iskoláknál“ nem létez, mivel az illy gyermek munkára nem használtathatik; sőt az épen miatta akadályoztatik. Ezek mellett szülő munkától, idősb gyerek ügyelés miatt nem marad el az iskolától, gyermek játszás közt, szülő pedig a tapasztalt siker után kedvelendí meg azt; és gyermek örömmel menend a nagyobb iskolába, szülő pedig vissza nem tartóztatandja ötét. — Könyv, írószer új költséget nem kívánand.

Milly szerencsések vagyunk mi, hogy illyeket megpendítve, részvétlenséggel, homállyal nem kénytetünk a sikra lépni. — Mindenki ért mindenki érez; mennyivel boldogabb kort élünk; az illy ügy nem koldulva keresi többé a pártolást. Én is felhagyva ez új iskolák számára részvétet gerjeszteni, átmegek gyakorlati kivitelére a dolognak.

Hazánkban van 7000 helység, falu, város, melly vagy épen nem, vagy nem egészen tiszta magyar; 4500 az egészen tiszta magyarok száma — és így hét ezer illyen „kis magyar iskolára“ volna szükség — ez hét ezer tanítót kívánna meg, kiknek évi fizetésük 100 pengő forinttal hétszázezer pengőt kívánna esztendőnkint — ez igen sok pénz, de a nemzetiség is igen nagy ügy ám!

Mi a mult országgyűléseken igen szép engedményeket tevénk a köznépnek, sokat elengedénk tartozásaiból — dicséretes áldozatok! azt is kimondók, hogy füst pénzül minden ház 1 frtot fizetend; később kérdés támadott, hogy értessék ezen forint, váltóban e, mint az engedményes országgyűlés előtt volt, vagy pengőben, s ekkor mintha megbántuk volna nagylelkűségünket, áldozataink után mintegy jogositva érezők magunkat, semmi esetre mást mint pengő pénzt érteni; s így térénk el az elvtől, melly az említett törvényhozás előtt lebegett, „a paraszt sorsát semmiben rosszabbá nem tenni.“

Ime az alkalom az elvhez visszatérni: hazánkban jobbágy, telkes, és zsellér van, több kevesebb 1,400,000*) ez ugyan annyi pengő forintot adóz; ajánljuk meg ezen pengő forintnak felét, és ez fog 700000 forintnyi összeget — a szükséges mennyiséget adni; és ekkor még marad is az előbbi mennyiségből több mint előbb volt, és

*) Ennek tökéletes ismeretét nem voltam képes annyi statistikai munkáinkból kinyomozni. Mi nagy hiával vagyunk jó statistikáknak; az több mint fájdalmas. Fényes Elek statistikája már kész, s ha megfelel a várakozásnak, olly érdemet szerze a hon iránt magának, mellyért minden jutalom csekély. — Országos, megyei, papi összírások mind elvek, egység nélkül folynak; s innen, hogy minden nyomon fogyatkozás, — hiányra akadunk. Jo theoriája a statistikának, melly minden elvet, mellyre szükség van, minden szabályt, kifejtene, status tudományunk igen érezhető hiányát pótolná ki.

magunkat megmentők a vádtól, mintha engedményeinkért ezen összeg sokszoroztában kerestünk volna kárpótlást.

Szükség volna tehát országgyűlésileg elhatározni.

1) A füstpénzt mennyiségének fele uri adóból statusadóvá változtatik.

2) A bejövő összeg „kis magyar iskolák”ra fordítatik, mellyek czélja a kisdedovás mellett semmi egyéb mint magyar nyelv tanulás.

3) Tanítói országos pénztárból fizettetnek.

4) Ezen tanítók kiképezésére az egész status praeparandiákat állit a hon több részeiben.

5) A praeparandiák életbe — lépte után az oskolák három év mulva nyitvatnak meg.

6) Minden helység földesura a népességhez arányzott, országos terv szerint a törvény keletkeztétől öt év alatt iskolaházat épít.

7) A nagyobb iskolákban keresztény tudományon kívül minden magyarul tanítatik. A mennyiben az apróbb helységeken nem volnának rendes nagyobb iskolák, ezekben a kis magyar iskolai ügyet hasznosan lehetne összekötni amazokéval úgy hogy azon tanító kevesb foglalatosságai mellett az elemi oktatást is folytatná.

8) Az ügyet országos, fizetett, és felelős biztosság kezeli; a kormányzat külön ágát tevén, a Főméltóságú cancelláriának van csupán a törvények értelmében alárendelve. — A megyék helyhatósága különös szabályok által mentesítettik — ide tartozik különösen a felügyelet, a hibák, fogyatkozások feljelentése — s e tekintetben közvetlen levelezés a biztossággal.

9) E biztosság minden félévben a felségnek körülményesen jelentést tesz, és hivatalosnak vallott hirlapja által ezt közzé is teszi — ugy minden megyének megküldi.

10) Ez iskolák létezése ez alakban harmincz évre biztosítottatik. *)

És így tovább — szerkezetéről íveket kellene írnom; de én itt ez eszmét csak általánosságban akartam felmutatni; megérlelését átadom a nemzet szív s ész melegének a kérelemmel: ha nem ígér magának életet, teremtsenek más hazámfiai, jót célirányost boldogságára a szeretett hazának; csak ne hagyjuk tettlen nyugalomban vonulni felettünk az időt; mert a halasztás több rosszat szült a világra, mint maga a mulasztás; mert ellenségeink nyiltak, és alattomosak; ismertek és ismeretlenek munkálkodnak — mert mondják e többet: nemzetiségünk érdekéről van szó!

Nehézségekkel van ez — és mi nincs avval? — üszszekötve. Nehézség! ez magában enyészni nem fog; szembe kell vele szállanunk, és küzdenünk. — Messzeség!

*) Ki tudja ezután, financialis rendszerünk mikint álland. Azt pedig: miért keljen ez áldozatot a nemességnek viselni? megfejti az, hogy a nemzetiség ügye legközelebről őtet érdekli. Ez új magyar iskolák által az elemi népnevelés nem szenvedend semmit; mert ez az egész statustól teljes joggal igényelheti a pártolást; magától a köznéptől is egyenlőn; s krajczáros vagy garasos adózat segíthet rajta, különben pedig mint az imint láthatók, az elemi nevelés sikere sok tekintetben illy kis iskoláktól feltételeztetik.

Minden lépés közelebb visz bennünket; ki czélt akar érni, annak indulni kell; és uraim, mindenek felett a türelem és kitartás. Egy két nemzedék sirba száll; évek fognak enyészni a semmiségbe; ki tudja, mellyik unokánk fogja a gyümölcsöt szedni a fáról, mellynek mi ültetjük magvát; — mellyik fog a lombok alatt csendes érzélemmel pihenni; de azok is e honnak, e nemzetnek lesznek fiai, és ha nekünk békes földet adtak elődeink: mi adjunk nekik át örömdús nemzeti érzelmeket.

Nemzetiségünk ügyében nem lessz érdektelen néhány pillanatot vetnünk a zsidó emancipatorra, s a Horvátokra.

Zsidó emancipatio.

A zsidók a néposztály, melyet korunk humánus szelleme egész hevével átölelt, s vessetek bár ezer akadályt, hatalmasan fog feléje vonatni: — az emancipatiót általa készletetni, de megsemmíteni nem fogjátok. Ezt szoktuk mondani ellemeinknek. — Tökéletes igazán. Ha pedig azt mondják; ez osztály meg van erkölcsében romolva, vesztegetve, nem érdemes a felszabadításra; akkor azt mondjuk *Ma caul a y*-val: „Előbb vétkeket teremtettek s azután azt üldözéseitek alapjaul használjátok — mint idegenekkel bántok velük, s aztán csodálkoztok, hogy nem osztanak minden hazafi érzelmeket; — választó vonalt huztok; és bámultok, hogy távol tartózkodnak tőletek. Nem akarjátok, hogy egy hold földet birjanak, és csodálkoztok, hogy csupán a kereskedésnek fekszenek. A tiszteletes becsvágnak ismeretét számokra lehetetlenné teszitek, és panaszkodtok, hogy a haszonvagy mesterségeiben keresnek menedéket: — röviden századok óta sujtottátok a jogtalanság mindem nemével, s most kárhoztatjátok, hogy ahhoz, mi a gyöngének természetes menedéke a tulhatalmu erőszak ellen — a ravaszság — a csaláshoz folyamodnak.“

És azoknak, kik mondják: „vallásuk, szokásuk által el vannak különözve a polgári társaságtól, avval soha össze nem olvadnak:“ — igaz, és ez a nemzeti egység tekintetében fontolóra érdemes ellenvetés, — de felelni szoktuk: political tekintetben csak ennyiben jó ez szemügy alá, mennyiben a közéletre visszhatást gyakorol.

A pénz ez osztály kezei közt forog, de ez természetéből nem változtat semmit; az uzsoráskodás nem a körülményből foly, hogy a pénznek kizáró birtokában vannak: hanem helytelen political rendszerünkől; ha pedig kereskedés által felkutatják a pénznek minden forrásait, és a pénztömeget nevelik: kárára van e ez a polgári társaságnak, vagy javára, akkor kivált midőn helyes institutiok által a kamatláb csökkent? — De felszabadításuk után talán a hatalom e nagy factora által ros befolyást vívnának ki magoknak a statuskormányzatra? Én is azt mondom: igen, ha tudnám, hogy a zsidóságnek political irányuk van; de nincs, és élők vég czélja a privat jólétben oszlik fel. Most e népág egész political élete defensiv rendszer az elnyomatás, üldözés ellen; azon természetes összetartás, mellyet a gyöngék' az elnyomottaknak egymás iránti élénk sympathiája szül. Most örökké hadi lábón látjuk őket a támadások ellen, s fegyverül használni a pénzt, mert jogul, törvényül számokra fegyver nem létez, de ez ismét kifolyása jogtalan állásuknak, és megszüntetvén ez, meg kell szünni annak is — érdekei velünk egyik lönek, s az elkülönzött állapotot csupán a vallás tartantja még fen.

Magában abban is, hogy házaknak, földeknek, mesterségeknek, birtokába juthassanak szinte semmi kározt nem látok politikai tekintetben; mert a ház természetét azért, mert zsidó kezébe jö, nem változtatja meg, s nincs akadály, hogy az ismét a keresztényre szálljon vissza. Mesterséget zsidó fog üzni? tökéletesb leend a kereszténynél? a status nyerend s a kiütött erő máshol fog alkalmazást keresni magának. Komolyabb megfontolást érdemelne az, ha a földbirtok jelen viszonyai közt nemesi birtokot is szerezhethének; mert ez összeütközésbe jönne sok kérdéssel, millyenek: az örökösödés, az ösiség, a föld politikai jogtulajdona, s ekkor az elkülönzött terület hatása azonnal érezhető volna. Azonban az is később, midőn a földbirtok felszabadítást nyerend s következtében a mostani viszonyokból eredő törvények is változandnak, maga a földbirhatás is minden veszély nélkül ruháztathatik át reájok.

És ha hozzá gondoljuk ezekhez a természetes jogokat, hozzá azon közjogi életelvet, hogy a polgári társágban mindenki egyenlő pártolását követelheti személyének, vagyonának; mit mondunk akkor ez osztályról, melyet nálunk az utolsó utczagyermek büntetlen illethet gunyokkal, méltatlanságokkal, mellyet az utolsó törvényszolga önkényesen zaklat; — és mit mondunk a hazai intelligentiáról, mellytől elsülyedett állapotjok, helyzetök miatt elvonatnak? A zsidok mostani állapotját semmiképen nem menthetjük; és egész lélekkel kell várnunk a pillanatot, melly őket hozzánk emelje fel.

E nézetek határozzák a 1840-i országgyűlést az emancipatorra nézve kedvező törvényeket alkotni: ez pedig új tanúságot ad, hogy lássa a világ, minő szelleme, mi humanus iránya van cselekvényének; mi kész elrágalmazott alkotmányának kedvezéseit megosztani; — és e kérdés olyan, mellyben az egész világ megérthető, és bepilanthatta lelkületének legmélyébe. Az emancipatio elmaradt, azonban ha ezen elmaradásnak következményeit vizsgáljuk, azokat, mellyek a sympathiákból kifolynak, azokat, mellyek az elnyomottban a segélyhozó iránt akaratlan támadnak: akkor nyugalmat találunk és sok szempontból derült arczzal nézhetünk a jövő elébe.

Azonban ha elvünk e kérdésen is keresztül akarjuk vinni; ha e reform jótékonyágát is összhangzásba akarjuk hozni a nemzetiséggel, lehetetlen meg nem említenünk nézeteinket a nemzetiségre nézve.—

Ötszázezer ember a statushatalomban nem kis factor; — ötszázezernek intelligentiája — és még inkább vagyonossága, növekedő jóléte még nagyobb factorok: és ez ötszázezernek idegen hangokra nyílnak ajkai, kereskedést üz s így fejlődése a jövőben száma vagyonra számolandó a pályán, melly a nemzeti egység felé vezet.

Nem tartozom azok közé, kik az emancipatiót ellenzik nemzetiségreható rossz következményeire nézve: de igen azok közé, kik a nemzetiséget mindenek felett szemek előtt tartják, és ez elvemben azon édes tudat örvendeztet, hogy még is a nemzetiség ügye a reformot nem zárja ki, hanem annak csak egy általános irányt ad, annak cikkelyeit csak sorozza, némellyeket előbbre, hát-

rább másokat, és így kétszeres erővel viszi elő a nemzetet, szabadság és nemzetiség felé; — meg vagyok győződve, hogy sokban épen a reform az, melly a nemzetiségre jótékonyan hat: de még is egészen nyugodt kebellemel bár mennyire szeretném, nem ülhetem e kérdést. Többször át meg át gondolám e tárgyat: de csendes támaszpontra az ügy mostani helyzetében nem juthaték.

B. Eötvös,*) lelkes fiatal irónk sorait többször áltovásom: de kétkedésemből, aggodalmamból kiemelve legkevesebbé sem érzém magamat.

Azt mondja: „Lehet e valaki annyira pessimista, hogy e nemzetiséget, melly egy ezred előtt Azsia közepéből a történet fergetegei között e határok közé vetve — az idegen mag az idegen földön olly erős gyökeret vert, hogy ennyi fergetegek után is fenáll; e nemzetiséget, melly fellépése első pillanataóta ellenektől környékezve, egy ezreden át küszködött nyilt erő s alatomos üldözések ellen, s még is fennáll egy másfél százados elfogulás, egy három százados német szövetség után; fenáll kevés milliók között, olly hazában, mellynek annyi polgárai iránta részvéttelenek, mellynek törvényes nyelve egykor latin, miveltebb körei németek valának; fenáll s nevededik, csodálatossan feltartva a gondviselés által, melly e népet mint multban a török, ugy jövőben talán egy más barbarismus ellen őrseregnek rendelé; hogy mondom e nemzetiséget néhány ezer zsidó polgárosítása által veszélyeztetve lássa, veszélyeztetve lássa most, hol

*) Budapesti Szemle 2-ik kötet 110-ik lap.

hála az égnek, a magyar végre átlátá, hogy jövője nemzetiségével egy; hol minden szív, melly dobogni tud, a hazaért lángol, hol őseink nyelve nem idegen többé a határok között, mellyeket vérökkel szerzének.“

Azonban, az, hogy e nemzetiség annyi fergetegek, annyi nyílt erők s alattomos üldözések után fenáll, nem elegendő nekünk; az sem, hogy kevés milliók közt fenáll, kivált, ha mint mondja, s mint én is hiszem, ha e népet a gondviselés egy más barbarismus ellen őrseregnek rendelé. Elég ekkor, hogy a nemzetiség kevés milliók közt fenáll? És valljon a félszázados nemzetiségi harcznak csak az volna-e eredménye, hogy megmentve magunkat az enyészettől, felhagyjunk mindennel — sem Eötvös sem én a nemzetiséget nem e szempontból nézzük — a nemzetiség jövője nagyobb czélok után törekszik, mint önhazájában megmaradhatni; ennek ragyogni kell a hon felett, hogy világánál mindenki lásson, és látva, hityen és átmelegüljön. Pedig mint fentebb mondtam, e tekintetben, ez irányból vajmi keveset tevének még; magunkat az enyészettől megmentők; de a ki azt hiszi, hogy ez csupán a nemzetiség a nyelv iránti buzgalomból történt, csalódik; nemzetiségünk iránti lelkesedésünk ott kezdődik, hol egy különben legjobb szándéku kormány által institutioink megrázatának, és kérдем látjuk e azt előbb, hol egy lassubb systema a velöket kezdé szarítani belölünk, de hol institutioink, alap elveikben legalább megkiméltetének? — uraim, mondjátok meg magatoknak az okot; én itt azt meg nem mondhatom. Mindegy, mi a latint lassankint kiküszöböljük; saját li-

teraturát teremtiünk, azt a nemesség kebelén forrón ápoljuk, félnünk tehát nem kell, hogy elsüllyedünk többé. De lépjünk be csak hazánk határain nyugotról és idegen hangok sziszegnek füleinkbe; jöjjünk be délről, és járjuk be az éjszak és kelet határbérczeit: és mindannyiféle nemzetiséget lelünk; — és ha mind ezt optimismus érzelmek után a szomszédsági befolyásnak vagyunk hajlandók tulajdonítani, és jobb reményel jövünk hazánk szívébe, mindegy: akár a hullamok partin, akár a hegytetőn feltűnik magyar hazánkat? Majd keresünk embert a fel alá hullámzó tömegben, ki megmondja, hogy ez is magyarhaza, és hogy elhigyük, el fog vezetni poron, sáron keresztül egy udvarban álló házba, hogy néhányak társaságában magyar hangokat halljunk. — Így áll fen nemzetiségünk, uraim, szerencsésétek vagytok, kik többet láttok, többet hisztek, a hit megmenté benneteket; — én mindannyiszor fájdalommal telek el ezek látásán. És ezek után higyük el, hogy nemzetiségünk növekedik! és a növekedés csupán magát a magyar elemet illeti! — De térjünk vissza. A zsidó emancipatio hátráltatása nem onnan kölcsönzi erejét, mintha e nemzetiséget „néhány polgárosítása ronthatná el“ — oh nem! erről a mezőről el kell vinnünk a vitatkozást; mert ez minden kételem felett áll. Emlitém e kis iratban, hogy annyi erő van a magyar nemzetiségben, hogy az fentarthatja magát földviszonyos, és municipalis institutiói által, sőt mind a két tón változtatásokat tehet is, az egész nép érdekében e tekintetű veszély nélkül; mert a földbirtok állandósági (stabilitási) elvet hord méhében: de ez nekünk nem elegen-

dő. Szükséges, hogy minden lépés abban is előbbre vigyen, és így a vitatkozást azon terrenumra kell állítanunk: valljon az idegen elemü zsidóság emancipációja által nemzetiségünk mostani helyzetében marad-e vagy előre megy?

A zsidók kereskedést üznek majd nem általánosan; ez összeköttetéseket, érintkezéseket szül, ezek pedig a német elemet teszik szükséggé s innen, hogy ez elem benne annyira meggyökerezett, mint maga a kereskedés, és ez annyival inkább, mivel földi létök csupán privát célokra volt korlátozva; nyilvános közczéljok nem volt.

Azonban tegyük az emancipatio létre jött. Mit szült ez? — Uj lökést adott vagyon és számbeli növekvésükben. Ime egy egészen új, idegen elemü erőnek szaporodása motani körülményeink között; és hol vagyunk a nemzeti egységgel? — Lesz erőnk később a joggal felruházott, az intelligentia, természeti ész, vagyon által támogatott idegen elemet leküzdeni, felolvasztani nekünk, kik magunk is csak alanti fokán állunk a fejlődésnek; nem bennünket rontana meg a zsidó emancipatio, de jövő fejlődését a magyar nemzetiségnek tenné nehezebbé, és így talmas volna a haza céljainak, mellyeknek véd-fala a nemzeti egység.

Azonban megvallom: fájdalmasan kell e gondolatnál megállapodnom: hát a töméntelen jogtalanság, hát az üldözés és megvetés, és annyi nyomora állásuknak tovább is megmaradjon?

Ha a nemzetiség ügye és emancipatio csak az eddig elősorolt nézetekkel jöne érintésbe, bármelly belküz-

delmek között, bár melly fájdalmasan — igenlő értelemben kellene nyilatkoznom: de én több kedvező körülményeket látok, mellyek mint fénysugarok világítják meg azt, s itt az első: a zsidók vagyonsága; ez képessé teszi őket az iskolák jól elrendezésére, és hennök a magyar nyelv általános behozatalára. Ezt azon természetes ész, fogja elősegélni, mellyel mindent gyorsan felfogni képesek. A zsidók épen vallásuk, vagyonságuknál fogva az iskolákat szorgalmasan járják mint bár melly más népág, és így e tekintetben a hatás reájok igen könnyű, tehetségeiknél fogva elég sebes leend.

A zsidók most nem saját nemzetiségüket hordják magokban, hanem a németet; és itt Eötvössel én is igen kedvező következményt huzok ki, „ha a zsidók hazánkban egy német elemet képeznek, nem mutatja e épen az, hogy e nemzet idegen nemzetiséget felvesz, s vele assimilálódik;“ és arra, hogy ezután nemzetiségünkbe olvadjanak fel, mi lesz az ösztön? a kereskedés egyetlen céljoknál, a vagyonságnál fogva, megnémetesíté őket; az emancipatio adjon egy más ösztönt, egy más célt; és ez magyar elemet fog beléjük szivárogtatni. —

Az emancipatio elmaradt. Én parányi tag a tíz milliányi nép között, mikint foghatok szóllani, hogy nyom nélkül ne enyészék el hangom? — De ha milliók akaratát mondom ki az által, hogy a zsidóktól a nemzet a magyarosodás elfogadását várja, szeretett polgártársaim, mikint fogja kebletek viszhangzani ezt? Nem hittem soha, hogy határozott ellenségei legyetek e nemzet ügyének, s örömmel tapasztalom: mikint azt kebleiteken ápol-

ni meg is indultatok. Én intelligentiátokra sokat építék és hiszem, hogy hamarább, mint bármely népág felfogjátok, hazám érdeké, miért kell e népnek magyarnak lenni. — Míg erre eljuttok, nézzétek csak a nemzetnél mikint állott az emancipatio. Alig pendttetett meg s azonnal érkeztek viszhangok s ezekből lön egy szívemelő általános hang ott a karpatok lábainál, mellyeket az ősz Duna mos, és számotokra követelte a szabadságot. Nyuljatok kebleitekbe: valljon e tiszta, e megelőző készség, ez elhatározott fellépés, e küzdés érettetek, szült bennetek egy meleg érzelmet? És ha szült, olyan volt az, hogy csak a kebelben haljon el, mint sirüregben, vagy hullámzó vágyaitok közt el fulladjon? és nem volt olly érzelem, melly kilépve öléből, tettek és cselekvények által kívánjon élni örök életet? — Ne hagyjátok ez érzelmet ápolatlanul, mert reátok, mert az egész hazára megtermi gyümölcseit. Ez a nemzetiség elfogadása! — Az idő halad. A jövő törvényhozó test egybegyül. Az emancipatio kérdése ismét szönyegre kerül, — és ekkor, történjék bármi, de tudjátok meg, hogy minden, ki a zöld asztalhoz ül, belső-kép azt kérdendi magától: három éve ez előtt a jogtalan, az elnyomottnak segédkezeket nyujtánk, és mit tön ez érettünk? és higyétek sok függend azon felelettől, mellyet mindenki nyerend: „engedett a nemzet óhajtasinak, elhatározattan nyilatkozott a nemzetiség mellett“, vagy „a zsidbasztó indifferentismus öléről a nemzetiség minden kívánata elpattant.“ Az első esetben új hév, új erővel folyand a harcz mellettök; a másodikban hidegségtök viszonthidegség követen-

di; és mindegy, ha az emancipatio pártoltatni is fog — mert igaz, a nagylelkűség hálát, viszonyosságot nem keres: de valamint ha feltalálja, örömmel lobog fel: úgy ha nem, belső elkomorodással telik el, és jutalmát csak saját nemes érzelmeiben keresi. — Mellyik helyzetbe akarjátok a jövő törvényhozó testet hozni? — Töletek függ ezután a kérdés alakulása, siettetése, vagy késleltetése; töletek, mikint pártolóitok számát nevelni vagy csökkenteni fogjátok. Mondák a multkor, hogy magatok közt elhatározatok tíz év mulva össze nem adni senkit, ki magyarul nem beszél, én e határozatot a kivétellel, „ki bebizonyítani képes, hogy alkalmá, módja nem volt, nem lehetett erre“, igen szeretném, ha életbe lépne; nem lehetne-e a jövő országgyűlésre ez alakban ezt felterjeszteni? mert azt hiszem: Vannak kötelességeink minden hazára különösen; ezek a honnak relativ céljai közül fejlődnek ki, és egyik illy kötelességnek tartom én hazánk iránt azt, hogy egymást megértsük, — e kötelesség alól senki kimentve nincs, és nem vagytok ti sem, uraim.

H o r v á t o k.

Azon Horvátországról akarunk szólni, mely magyar hazánkkal két század óta egy életet él a testvéri szeretet védszárnyai alatt — és mely újabb időben az anyahontól elfordulni kezd. Nem fogok politicalai kérdések felett hist. szempontból vitatkozni „solia regna“ vagy „partes adnexae“ — „Slavonia,“ Magyar vagy Horvátországhoz tartozik-e: hanem csak azon viszonyokról, mellyek újabb időben, ottan nemzetiségünkre nézve magokat mutatják.

Ha nép elnyomásról panaszkodik, legyen az bár melly kicsiny: figyelmünket megérdemli; s ha nagy nép erejének érzetében a kisebbnek, a vele szövetségben vagy kapcsolatban élők kívánatit méltányolja: nemesen bánik. Illy példák ritkák, de annál ragyogóbbak; a történetben. Így Magyar és Horvátország. A kis Horvátország Bihar és Pest megyénél; az egész Magyarország terjedelménél pedig 25-ször kisebb; kisebb úgy vagyona, mint intelligentiára. Ha a Magyarhon követeléseinek Horvátország ellenében nyomadékat akarna adni: mi fogná feltartóztatni utjában? Azonban szép oroszlányi erővel bírni,

és ezt hársányilag használni; és ismétlem: tisztelni kell minden nép kívánatot, bár milly csekély legyen a nép.

Sok függ annak tisztába hozásától, mint regna so-
cia vagy mint partes adnexae állanak-e az országgyűl-
sen; az ezen hozott törvények, vagy pacta conventákon,
egyezkedéseken alapul-e a kapcsolat a két ország között?
mert ha ezeken alapul: akkor az csak mind a két fél meg-
egyeztével változhatnak, de Horvátország mutathat-e fel
csak egy punctumot, egy tractust is ezen értelemben? s
mutathat-e csak egy rendszabályt, melly nem a magyar
törvényhozó test által iratott. — Ezen terrenum Horvátor-
szágra bizonyára nem kedvező. Mint ország jelenik meg
a hongyülésen — három követe által; — ez magában sem-
mit nem határoz, mert e követek az egész törvényhozásba ör-
ökké befolytak, szavazatukkal sokszor az egész ország sor-
sa felett határoztak, és ha csupán ezen három követtől füg-
gene a törvényhozás, akkor minek ők a magyar országgyű-
lésen? hogy vetot gyakoroljanak e felett? és hol van ak-
kor Horvátország törvényhozó teste? talán a három kö-
vet, két táblára oszolva hozná a törvényeket? Vagy ta-
lán olly tökeletes szerkezettel bir, hogy sem a visszaélé-
seket orvosolni, sem az avultakat megújítani szüksége nem
volna? szóval volna egyetlen status a világon, melly a
stabilitas elvét valosítaná. Hogy Horvátország nem me-
gyénkint, hanem in complexo van képviselve; azt csak
úgy tekintem, mint a Jász — Kún vagy a Hajdukerüle-
tek képviseletét. —

Municipalításokat emlegetni, itt semmit nem jelent;
municipalitas hatása törvényhozás ellenére a legvészesebb

elem volna a statusorganismushan; ennek az administratio-
ban fekszenek minden jótékonyágai, és a törvényhozás
előtt el kell némulnia; a megye érdekeknek össze kell foly-
niok a törvényhozásba és teremteni fő folyamat, mint fő e-
ret a testben. A legszabadabb municipalis rendszert ez el-
vért megtagadnám, meg, ha nem mondom általában, de
hár némelly jogainál fogva is ragaszkodnék önhatóságához
ellenére a haza érdekeit képviselő törvényhozó testnek.

Nagysága az egésznek nagysága a részeknek is;
nagysága, boldogsága Magyarországnak az Horvátorszá-
g is; és Horvátország győződjék meg, hogy érdekeit pár-
tolni előmozdítani csak úgy fogja Magyarország, mikint
jogait eddig is száz vészől kimenté, épen fentartá. —
Képzelve csak Horvátország mostani állását, magára ha-
gyatva nem-e a magyar municipalis rendszer, nem a tör-
vényhozási befolyás, szóval a magyar alkotmányos álla-
pot az, melly fentartá életét? — Nem ezt akarom ebből
következtetni, mintha felruházni kívánám a törvényhozást
minden cselekvényre iránta, igaz igaztalan bánásmódra —
a „status Reipublicae suprema lex esto“ üdvös szabály,
de nem kívánom minden nyomon használni, és hiszem,
hogy van a majoritásnak is önkénye a kisebbség ellen,
melly sokszor igen nyomasztó, igen keserves lehet, és
melly existenciákat semmíthet meg, vagyont, bátorságot
forgathat fel; van e tekintetben is önkény, és egy exor-
bitans többség evvel igen kínos játékot üzhet. Kell tehát,
hogy a főhatalom óvakodva haladjon az érdekek mellett,
és feljajdulásuk előtt füleit ne zárja el, és örökké a leg-
nagyobb szám legnagyobb boldogsága lebegjék előtte, és,

uraim, e mezőre kívánom én a vitatkozást hozni, hogy soha semmi szabály ne sujtson fájdalmasan henneteket, érdekeiteket hallgassa meg, és tudja méltányolni, mert háromszáz ötven ezer ember méltán emelhet szót saját boldogsága ügyében, és ha e szó nem gát a milliók ügyében, miért elfordítani annyi kebelt annyi érzelmet? a gyöngének nem nehéz törvényt szabni; de a hatalmas érénye, ha hatalmát nem érezteti vele. —

Ez általános nézet az, melly jelen viszonyaitokra a legkönnyebben alkalmazható. — A magyar nyelv elfogadása vizshangot nem lelt, és, uraim, ti azt gondoltátok, hogy e magyar nyelv tinnemzetiségűket aláássa, és a meleg szeretetből iránta szót emeltetek az ellen. — Mellőzöm a kérdést alá ássa-e vagy sem; mert „fides tua salvum te facit,” és úgy veszem mint az utolsó években ti tekintetek. Saját nemzetiségűtök veszélyeztetik általa! mondjátok; nemzetiség nélkül minden erő minden kiszárad belőletek, és elhal éltetők. — És ekkor megkezdétek az apró demonstratiokat; fáklyás zenék, csillagok, hangversenyek, nemzeti dalok, röpiratok, hirlapi cikkek egymást követék, és küldötteitek ellenzik a törvény javallatot. „Ti magatok közül e nemzetiséget kiirtani nem hagyjátok.“

Jól van tehát ha a fentebbi elvet reátok alkalmazzuk, és kimondjuk: méltányoltassék követeléstök és mi felhagyunk sürgetésünkkel; mi történt ekkor? megnyiltak-e kebleitek, a sympathiáknak? Szeretném, igen; mert az ellenkező hiedelem, megvallom, elkomorit; és gondolatokat riaszt fel bennem, és képeket fest előttem, mellyek egy végtelen vizsálgodás jövődjéből merülnek fel. — Jól

van: álljunk el a kisebbség nyomasztásától, és ti, kik az egyesség megzavartát, a feszültséget e forrásból származtatjátok, majd egész kehellemel ismét felénk fordultok-e? Én megvallom az egyesség visszaállításának a legkedvezőbb eredményeit látom; mert a béke ülén látom a civilisatiót, az egyességén a jólétet felvirulni. Legyen tehát: nemzetiségtök a magyartól a legapróbb viszonyokig óvassék meg de vége a felszűltségnek, és újra álljon vissza az öszhangzat köztünk és köztetek — meg vagyok győződve, hogy egy minden tekintetben kifejlett hazapolgár a megelégedés csendes ülén javára annak inkább fog munkálni. Mi tehát, kik az igazság zászlóját, édes örömmézzettel mondom, a honban minden polgár számára kitűzők, mi, kik tisztábban állunk Europa bármelley nemzetinél — mutassa meg a történet — igazságos, népholdogító politicánkban, mi békitsük ki e kis országot; vonjuk el a képet, melly előtte mint rémlebeg; nyugtassuk meg az ingerülteket, az aggódókat, és nyujsuk újra baráti jobbunkat.

De ha a teljes öszhangzást ez által, mit nemzetiségtök tekintetében tevénk, a vágygyal tin-nemzetiségtök iránt vissza nem állítátok: mit gondoljunk akkor a mostani háborgásról — paeocupalni nem akarom a dolgot, azonban csodálkozni fogtok-e, ha ekkor a nyilt karok előttetek elzárkóznak, csodálkozni fogtok, ha az egyetértés örömetől lángoló arcokra hideg komolyság ülend, és ha termeinkben szózatotok csak a falakról fog visszahangzani; csodálkozni fogtok ekkor? Magyar hazám pedig, a tiz milliónak hona, fogja tudni, mit tegyen.

És itt még sok gondolat üzi agyamban egymást, de most eltemetem azokat. — Álljon vissza a béke, szűnjék az indulat, gondoljatok a sok százados frigre; álljon fen a kapcsolat köztünk keresztül még századokon; éljen a horvát nemzetiség, őrizzétek meg azt férfiasan; és a magyar legyen ki legkevesbé korlátozza e kifejlődést; — éljetez boldogul testvéreink; egy hazának gyermeki, egy fejedelem polgárai, egy korona védnökei, szeressük egymást; és ne felejtsetek, hogy a magyar hazának nemzeti képviselősége a földön legigazságosabb tud, s akar lenni.

Mi magyarok várjuk meg ez új pályán, mikint fog e kérdés mutatkozni; — különben én erősen hiszem, hogy a cél, mellyet előbbi tendenciánk által akaránk elérni, ez új terrenumon szinte valósulni fog. És nem-e boldogság, ha indulat nélkül, a kölcsönös egyetértés, szeretet kebelén fog valósulni az? Éljen a kapcsolat! Magyar és Horvátország szeresse egymást!

V É G E.

DE BALLAGI GÉZA.